

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS

2019.gada publiskais pārskats

Publiskais pārskats
par Valsts drošības dienesta darbību
2019.gadā

Rīga, 2020.gada marts

ISBN 978-9934-8830-2-6

Godātais lasītāj!

Valsts drošības dienests (VDD) ir sagatavojis ikgadējo pārskatu par 2019. gadu, kas dienestam aizsākās ar nozīmīgu atskaites punktu, spēkā stājoties apjomīgām izmaiņām Latvijas izlūkošanas un pretizlūkošanas dienestu darba tiesiskajā regulējumā. Viena no būtiskām izmaiņām bija dienesta nosaukuma maiņa, tādējādi Latvijā nodrošinot pēctecības principu arī specdienestu darbības jomā. Godinot kolēģus, kuri pašreizējā kalpojuši savai valstij un ziedojuši dzīvību, cīnoties par tās pastāvēšanu, aizvadītā gada vasarā atzīmējām 100. gadadienu kopš 1919. gada 11. augustā Latvijā tika dibināts pirmais civilais pretizlūkošanas un iekšējās drošības dienests – Valsts drošības departaments, kas funkciju un misijas ziņā bija VDD priekštecis. Lai arī nosaukums ir vairākkārt mainījies, dienesta misija – nosargāt Latvijas valsts neatkarību, demokrātisko valsts iekārtu un teritoriālo neaizskaramību – palikusi nemainīga.

Viens no 2019. gada nozīmīgiem notikumiem Latvijas drošības arhitektūrā bija pavasarī notikušās Eiropas Parlamenta vēlēšanas, kuru sekmīgas norises nodrošināšanā līdzdarbojās arī VDD. Vēlēšanas noritēja bez būtiskiem drošības incidentiem, kas ietekmētu to iznākumu.

Vienlaikus augstu aktivitātes līmeni saglabāja Krievijas darbība pret Ziemeļatlantijas aliansi (NATO) un Eiropas Savienību (ES), līdz ar to pret darbība Krievijas īstenotajiem ietekmes pasākumiem turpināja noteikt dienesta darba kārtību. Arī aizvadītajā gadā VDD uzsāka vairākus kriminālprocesus pret personām, kuras tiek turētas aizdomās par atbalsta sniegšanu Krievijas ģeopolitisko interešu īstenošanai Latvijā, starp tiem minams arī kriminālprocess par spiegošanu – informācijas vākšanu Krievijas specdienesta uzdevumā.

Aizvadītais gads kalpoja par apliecinājumu arī tam, ka līdzšinējie pasākumi pretterorisma sistēmas izveidei Latvijā un preventīvo un reaģēšanas spēju attīstībai ir bijuši pamatoti un nepieciešami. Starptautiskā situācija pretterorisma jomā pēdējos gados nav būtiski uzlabojusies. Līdzās islāmistu teroristu radītajam apdraudējumam, no jauna aktualitāti guvuši arī labējo ekstrēmistu radītie riski. Jāatzīmē, ka pirmo reizi Latvijas vēsturē VDD aizvadītajā gadā novērsa terora aktus, ko bija plānojis veikt tieši labējais ekstrēmists.

Nozīmīgs darbs tika ieguldīts sadarbības mehānismu pilnveidē terorisma finansēšanas risku apzināšanai, analīzei un novēršanai. Savukārt, ieviešot “*Moneyval*”¹ rekomendācijas, starp VDD prioritātēm bija starptautisko sankciju režīma ievērošanas kontroles pilnveide. Par iespējamo Latvijai saistošo starptautisko sankciju pārkāpšanu uzsākti arī vairāki apjomīgi kriminālprocesi.

Aizvadītajā gadā apritēja pieci gadi kopš man uzticēts gods vadīt VDD, un vasarā Ministru kabinets lēma uzticēt dienesta vadību uz vēl vienu termiņu. Raugoties nākotnē, nav pamata uzskatīt, ka starptautiskās drošības vide tuvākā vai vidējā termiņā varētu būtiski uzlaboties. Tāda pasaule, kādu mēs to zinājām vakar, šodien ir mainījusies. Latvija kā NATO un ES ārējā austrumu robeža turpinās atrasties Krievijas politisko interešu lokā, kas arvien atklātāk demonstrē ģeopolitiskās ambīcijas un vēlmi atgūt ietekmi bijušās Krievijas impērijas robežās. Arī Ķīna ir pieteikusi ambīcijas pasaules lielvaras statusam, īpaši jauno tehnoloģiju jomā, Transatlantiskajā kopienā raisot pamatotas bažas par informācijas un datu drošību. Savukārt nerimstošie militārie konflikti Tuvajos austrumos un Ziemeļāfrikā turpinās veicināt starptautiskā terorisma radītos draudus. Tādi jēdzieni kā hibrīdkarš, spiegošana, terorisms, ekstrēmisms, kiberdraudi, dezinformācija, viltus ziņas, populisms turpinās raksturot arī Latvijas drošības vidi.

¹ “*Moneyval*” – Eiropas Padomes ekspertu komiteja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtēšanai.

Lai atbilstoši reaģētu uz izmaiņām starptautiskajā un nacionālajā drošības vidē, VDD jāturpina attīstīt starptautisko sadarbību, celt pretizlūkošanas kapacitāti, attīstīt amatpersonu profesionālo kvalifikāciju un spējas savlaicīgi draudu prognozēšanai un novēršanai. Dienesta prioritāte ir mūsu vērtību aizsardzība.

- Valsts – VDD misija ir nosargāt Latvijas valsti – tās neatkarību, konstitucionālo iekārtu un teritoriālo neaizskaramību – pret ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem, tos savlaicīgi identificējot un novēršot.
- Drošība – visa dienesta darbība ir vērsta uz to, lai nodrošinātu valsts un tautas drošību, kas ir pamats Latvijas valsts attīstībai un tās iedzīvotāju labklājībai.
- Dienests – dienests VDD ir īpašs dienesta veids, jo prasa uzticīgi un paš aizliedzīgi kalpot Latvijas Republikai, tās Satversmei un tautai.

Tomēr nacionālās drošības garantēšana mūsdienās nav iespējama bez sabiedrības mērķtiecīgas un jēgpilnas iesaistes, tāpēc VDD pateicas ikvienam, kurš izrādījis pilsonisko aktivitāti un sniedzis atbalstu dienesta funkciju īstenošanā.

Ar cieņu,

Normunds Mežviets

Valsts drošības dienests priekšnieks

Foto: VDD

1. PRETI ZLŪKOŠANA

Aizvadītajā gadā augstāko apdraudējumu pretizlūkošanas jomā turpināja radīt Krievija, kas pret Latviju izlūkdarbību galvenokārt izvērš no savas valsts teritorijas, kā arī no citu sadraudzības valstu (lielākoties NVS valstu) teritorijām. Citu valstu specdienestu darbība pret Latviju ne tuvu nesasniedza Krievijas radīto apdraudējumu šajā jomā.

Pret mūsu valsti un iedzīvotājiem aktīvi turpināja vērsties visi Krievijas specdienesti – Federālais drošības dienests (FSB, krievu val. *Федеральная служба безопасности*), Bruņoto spēku Ģenerālštāba Galvenā pārvalde (GRU, krievu val. *Главное управление Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации*), kā arī Ārējās izlūkošanas dienests (SVR, krievu val. *Служба внешней разведки*).

VDD uzmanības lokā nonāca gan atsevišķas šo specdienestu veiktās izlūkdarbības, gan interese par ietekmes pasākumu organizēšanu.

Vienlaikus, pieaugot Ķīnas un tās pārstāvju aktivitātei mūsu reģionā, palielinās arī Ķīnas specdienestu interese par Latviju. Aizvadītajā gadā VDD uzmanības lokā nonāca atsevišķas ietekmes aktivitātes, kas galvenokārt bija saistītas ar Ķīnas interešu lobēšanu.

Tomēr būtiskākie riski, uz ko uzmanību vērš arī citu Rietumu valstu dienesti, saistāmi ar Ķīnas tehnoloģiju izmantošanu gan valsts, gan privātajā sektorā. Jāņem vērā, ka Ķīnas normatīvais regulējums rada priekšnoteikumus bez Rietumvalstīs ierastajām garantijām (pirmskontrolē, neitralitāte, tiesiskums) Ķīnas specdienestiem nepieciešamības gadījumā iegūt pieeju informācijai, kuras apritē izmantotas ar Ķīnu saistītas tehnoloģijas.

Līdz ar to aizvadītajā gadā VDD uzmanība galvenokārt tika pievērsta Krievijas un tās sadarbības valstu specdienestiem, kā arī Ķīnas ietekmes aktivitātēm pret Latviju. Nav pamata uzskatīt, ka šogad šajā jomā situācija varētu būtiski mainīties.

Ārvalstu specdienestu interešu loks Latvijā

Aizvadītajā gadā nebija novērojamas būtiskas izmaiņas ārvalstu specdienestu interešu lokā. Latvija naidīgu ārvalstu specdienestiem bija interesanta gan kā starptautisku organizāciju (NATO, ES) dalībvalsts, gan saistībā ar ārpolitikas un iekšpolitikas aktualitātēm.

Stratēģiskās izlūkošanas līmenī ārvalstu specdienestus interesēja:

- NATO partnervalstu klātbūtne mūsu valsts teritorijā (eFP, no angļu val. – *Enhanced Forward Presence*);
- nacionālās drošības un valsts aizsardzības politika, kā arī aktuālās likumdošanas iniciatīvas šajā jomā;
- Latvijas ārpolitika, īpaši jautājumi, kas skar dalību starptautiskajās organizācijās, pozīciju sankciju jautājumos;
- iekšpolitika, kā arī stratēģiskas nozīmes nozaru un projektu (enerģētika, tranzīts, piemēram, “Rail Baltica” projekts) plāni un attīstības perspektīvas;
- sociālekonomiskā situācija, t.sk. sabiedrības noskaņojums, attieksme pret iekšpolitiskajiem procesiem, sociālā protesta potenciāls;
- aktuālie procesi pašvaldībās, piemēram, pārrobežu sadarbības projekti, pašvaldību pārvaldībā esošie stratēģiskas nozīmes uzņēmumi.

Vienlaikus VDD identificētie spiegošanas gadījumi un Latvijas iedzīvotāju vervēšanas gadījumi liecina, ka līdzās stratēģiskas nozīmes informācijai naidīgo ārvalstu specdienestus interesē taktiska līmeņa informācija, kas var būt noderīga vervēšanai un turpmāko spiegošanas

darbību izvēršanai, ietekmes pasākumu organizēšanai un īstenošanai, kā arī hibrīdoperāciju plānošanai un plānu izstrādāšanai militāra iebrukuma gadījumā.

Vērtējot Latvijai naidīgo ārvalstu specdienestu aktivitātes pret Latviju, secināms, ka taktiskās izlūkošanas līmenī tos interesēja:

- informācija par eFP iesaistītajām personām, to izvietojumu, kapacitāti, kā arī personu loku, kas sniedz atbalstu eFP nodrošināšanai, materiāli tehnisko nodrošinājumu;
- valsts aizsardzības objekti, to izvietojums, infrastruktūra un aktuāla ģeotelpiskā informācija;
- valsts drošības iestāžu, Nacionālo bruņoto spēku, tiesīb- aizsardzības iestāžu personāls, spējas, kapacitāte un materiāli tehniskais nodrošinājums;
- valsts un pašvaldības amatpersonas un darbinieki, īpaši personas, kas izbrauc ārpus NATO vai ES dalībvalstīm;
- kritiskās infrastruktūras objekti, tajos nodarbinātais personāls, iekšējās drošības pasākumi, materiāli tehniskais nodrošinājums, aktuāla ģeotelpiskā informācija, piekļuves iespējas;
- zinātnieki un akadēmiskais personāls, kuri iesaistīti inovatīvos projektos, informācija par konkrētiem pētījumiem;
- valsts un pašvaldību amatpersonu vājības, atkarības, iesaiste prettiesiskās darbībās, kā arī citas diskreditējošas ziņas, ko var izmantot personas vervēšanai.

Ilustratīvi attēli, VDD

IZLŪKOŠANAS RISKI PĀRROBEŽU “SADARBĪBAS” PROJEKTOS

Viens no instrumentiem, ko Krievijas specdienesti var ērti izmantot izlūkinformācijas ieguvei, ir tā dēvētie pārobežu “sadarbības” projekti.

Latvijas pašvaldības turpina meklēt iespējas, lai īstenotu pārobežu sadarbību ar Krievijas subjektiem. Šim nolūkam tiek iniciēti gan divpusējie sadarbības projekti, gan notiek pieteikšanās projektiem, kurus līdzfinansē ES. Vairums ir saistīti ar kultūras, sporta un tūrisma veicināšanas aktivitātēm, un pašvaldību iesaiste šajos projektos primāri tiek pamatota ar finansējuma piesaistes iespējām reģionu infrastruktūrai.

Tomēr VDD katru gadu identificē projektus, kuri saistīti ar būtiskiem izlūkošanas riskiem. Diemžēl nepilnīgā izpratnē par Krievijas un citu Kolektīvās drošības līguma organizācijas valstu radītajiem izlūkošanas riskiem vai atsevišķos gadījumos nevēlēšanās šos riskus apzināties, rada situācijas, kurās Latvijai naidīgajām ārvalstīm var rasties iespēja veikt reģionu audiovizuālu izpēti, vākt datus par Latvijas iedzīvotājiem, kā arī iegūt informāciju par kritiskās infrastruktūras objektiem, to drošības sistēmām un tehnoloģijām.

Aizvadītajā gadā dienests identificēja trīs šādus projektus, kas uzskatāmi ilustrē raksturīgos riska faktoros.

- Pirmajā gadījumā pašvaldība vairākkārtīgi centās piesaistīt ES līdzfinansējumu sadarbības projektiem ar Krieviju. Viens no šādiem projektiem bija saistīts ar dabas resursu monitoringam paredzētu videonovērošanas kameru izvietošanu novada teritorijā sadarbībā ar Pleskavas apgabala administrāciju. Jānorāda, ka šāda veida sadarbības projekti ar Pleskavu VDD redzeslokā nonāca jau 2018. gadā, kad bija ieplānota Krievijā ražotas videonovērošanas tehnikas uzstādīšana kāda Latvijas ezera apkaimē. Gan iepriekš identificētais, gan arī jaunais projekts cita starpā ietvertu videonovērošanas rezultātā iegūto datu saglabāšanu Krievijas teritorijā, turklāt nebūtu izslēdzama pieslēgšanās iespēja videonovērošanai tiešsaistes režīmā. Pēc VDD izteiktiem iebildumiem minētais projekts tika pārtraukts.

Ilustratīvs attēls, VDD

- Otrajā gadījumā cita Latvijas novada pašvaldība ir plānojusi iesaistīties vides labiekārtošanas projektā ar vairākām Krievijas pašvaldībām. Projekta ietvaros Latvijas pašvaldībā plānots iekārtot dabas atpūtas vietas, kā arī uzstādīt Krievijā ražotas augstas izšķirtspējas videokameras. Arī šajā gadījumā pastāv būtiski izlūkošanas riski saistībā ar videonovērošanas laikā iegūto datu uzglabāšanu un iespējamu attālinātu piekļuvi tiešsaistes režīmā. VDD ir informējis atbildīgās institūcijas par minētajiem riskiem.
- Trešajā gadījumā VDD redzeslokā ir nonācis Latvijas-Krievijas pārobežu sadarbības programmas projekts “*Pure Water for Programme Regions*”, kurā piedalās vairākas Latgales reģiona pašvaldības, bet vadošais partneris ir Krievijas Pleskavas pilsētas uzņēmums “*Gorvodokanal*”. Minētais uzņēmums plāno aktīvi iesaistīties projektā, un tā pārstāvji ir izrādījuši interesi klātienē izpētīt ūdens ņemšanas vietas Latgales reģionā un iepazīties ar ūdensapgādes apsaimniekošanas uzņēmuma, kas ir valsts drošības interesēm svarīgs objekts, telpām un tehnoloģijām. Jānorāda, ka šis Latgales uzņēmums apgādā reģionu ar pirmās nepieciešamības pakalpojumu – dzeramo ūdeni. Dienests ir informējis atbildīgās institūcijas par riskiem.

Latvijas iedzīvotāju vervēšana

Būtisku lomu naidīgo ārvalstu specdienestu darbībā pret Latviju joprojām ieņem personu vervēšana izlūkinformācijas ieguvei. Neskatoties uz mūsdienu tehnoloģiju sniegtajām iespējām nesankcionēti iegūt informāciju, personiski sniegtā informācija, ekspertīze un skaidrojums arvien tehnoloģiski nav aizstājams.

Lai arī kontakts ar ārvalsts specdienesta amatpersonu sākotnēji var būt slēpts, tieši neatklājot piederību konkrētam dienestam, tomēr turpmāka mērķtiecīga sadarbība bez personas apzinātas rīcības nebūtu iespējama –

doto uzdevumu raksturs un konspirācijas ievērošanas prasības nepārprotami liecinās par sadarbību ar ārvalsts specdienestu.

VDD redzeslokā nonākušo Latvijas valstspiederīgo vervēšanas gadījumu un ilgākā laika posmā novēroto tendenču analīze liecina, ka ar nolūku savervēt mūsu valsts iedzīvotājus visagresīvāk darbojas Krievijas specdienesti – GRU un FSB. Taču tas nenozīmē, ka Latvijas valstspiederīgie nevar nonākt arī citu Latvijai naidīgu specdienestu redzeslokā ar nolūku tikt savervētiem.

Interesu objektu atlase

Krievijas specdienestu interešu lokā var nonākt jebkurš Latvijas iedzīvotājs – neatkarīgi no ieņemamā amata vai piekļuves klasificētai informācijai. Atlasot potenciālos interešu objektus, sākotnēji lielāka nozīme tiek piešķirta apstāklim, vai persona periodiski ceļo uz Krieviju vai kādu no tās sadarbības valstīm un vai personai ir leģitīms iemesls atgriezties. Ceļošanas mērķis ir otršķirīgs – tas var būt tūrisms, radnieku apciemošana, biznesa intereses un

nodarbinātība, oficiālu amata pienākumu veikšana, studijas, apmācības kursi utt.

Lai arī Krievijas specdienestus primāri interesē personas, kuras ir pozitīvi noskaņotas pret Krieviju un atbalsta tās politisko kursu, tomēr identificētie gadījumi apliecina, ka Krievijas specdienesti kā stimulu sadarbības veicināšanai var izmantot arī šantāžu, draudus, kompromitējošu informāciju, finansiālas un psiholoģiskas ietekmes instrumentus.

Informācijas vākšana par personu

Gatavošanās vervēšanai, kas ietver informācijas vākšanu par interesējošo personu, var ilgt pat vairākus gadus. Viens no sākotnējās informācijas ieguves kanāliem ir vīzu pieteikumi, kā arī intervija ar personu robežas šķērsošanas brīdī. Specdienests centīsies iegūt informāciju par:

- saziņas iespējām ar personu (telefona numurs, e-pasts, saziņas aplikācijas), izmantotajiem sociālajiem tīkliem;
- personas darbavietu un ieņemamo amatu, piekļuvi informācijai, iespēju ietekmēt procesus un notikumus darbavietā,
- papildus nodarbošanos, brīvā laika pavadīšanu, ceļošanas paradumiem;
- radnieku un paziņu loku, īpašu uzmanību pievēršot radniekiem un paziņām, kas dzīvo attiecīgajā ārvalstī;
- personiskajām īpašībām un rakstura iezīmēm;

- uzskatiem, to noturīgumu, lojalitāti un attieksmi pret savu valsti;
- iespējamām psiholoģiska vai psihiska rakstura problēmām;
- vājībām, kas var tikt izmantotas personas kompromitēšanai;
- uzvedību, atrodoties apreibinošu vielu ietekmē;
- iespējamiem likumpārkāpumiem vai prettiesisku rīcību un citu par personu pieejamo informāciju.

Informācijas ieguvei tiek izmantoti dažādi kanāli – citu savervēto personu sniegta informācija, pašas personas un tās tuvinieku publicētā informācija internetā, sociālajos tīklos, iesniegumos un pieteikumos attiecīgajai valstij, kiberizlūkošanas operācijās iegūtā informācija, no tehniskajiem līdzekļiem iegūtā informācija un signālizlūkošanā iegūtā informācija.

Vervēšana

Līdzīgi kā iepriekš, arī aizvadītajā gadā novērotās tendences liecina, ka Latvijas valstspiederīgo vervēšanu Krievijas specdienesti parasti veic Krievijas teritorijā.

Pirmā saskarsme vairumā gadījumu notiek uz robežas, kur Krievijas specdienesti var izmantot FSB Robežsardzes dienesta vai Iekšlietu ministrijas Galvenās migrācijas jautājumu pārvaldes piesegu, lai nodibinātu kontaktu ar interesējošo personu. Krievijas specdienesta amatpersona mēros tālu ceļu, lai nodibinātu kontaktu ar interesējošo personu, ja tās ierašanās Krievijas teritorijā

plānota vietā, kas atrodas lielā attālumā no specdienesta amatpersonas dienesta vietas.

Krievijas specdienesti izvēlas vervēšanai labvēlīgus apstākļus (emocionāli pārdzīvojumi personas privātajā dzīvē – šķiršanās, slimība, tuvinieka nāve; problēmas vai nesaskaņas darbavietā; iespējams likumpārkāpums Krievijas teritorijā) vai arī organizē atbilstošu apstākļu iestāšanos (likumpārkāpuma imitācija, nepamatota aizturēšana).

Vervēšana pēc iespējas tiek dokumentēta (rakstveidā, audio/video ierakstā), lai to izmantotu pret personu turpmākās sadarbības veicināšanai.

Kūrēšana un turpmāko uzdevumu došana

Savervētās personas darba kūrēšanu Krievijas specdienesti veic no savas teritorijas vai atsevišķos gadījumos citas labvēlīgas vietas.

Kā liecina VDD identificētie gadījumi, sākumā ārvalsts specdienesta dotie uzdevumi ir vispārīgi, šķietami maznozīmīgi, virzīti uz vispārpieejamas informācijas iegūvi un vākšanu, lai tādējādi pārbaudītu personas gatavību sadarbībai.

Pēc tam seko tā dēvētā vervēšanas nostiprināšana – brīdis, kad ārvalsts specdienests dod uzdevumu, kura izpilde nozīmē likuma pārkāpumu. Ja persona pēc uzdevuma izpildes nolemj atteikties no turpmākās sadarbības, tā sevi

jau ir kompromitējusi un specdienests to izmanto turpmākās sadarbības panākšanai.

Šī iemesla dēļ, kontaktējoties ar aizdomīgiem ārvalstniekiem, ir būtiski piefiksēt brīdi, kad pretējā puse cenšas panākt, lai tiktu šķērsota “sarkanā līnija”. Tāpat jāņem vērā, ka ikviens specdienesta uzdevums, pat šķietami maznozīmīgs, ir mērķtiecīgs un tā pamatā ir konkrēta interese, kas nepieciešama ārvalstij tās mērķu sasniegšanai pret Latviju.

Pēc vervēšanas nostiprināšanas uzdevumi kļūst konkrētāki, aptverot plašu interešu loku, un tie ir tieši atkarīgi no specdienesta amatpersonas kompetences loka un darba uzdevumiem.

KĀ ATPAZĪT KONTAKTU AR ĀRVALSTS SPECDIENESTA DARBINIEKU

Par iespējamu kontaktu ar specdienesta amatpersonu var liecināt šādas pazīmes:

- specdienesta pārstāvis samērā ātri mēģinās uzsākt sarunu virzīt ārpus pamatoti uzdodamo jautājumu loka;
- varēs novērot izteiktu familiaritāti, draudzīgumu un centienus pāriet uz neformālu sarunas stilu – specdienesta amatpersonai nepieciešams iegūt jūsu uzticību un labvēlību;
- pēkšņi atklāsies, ka jums ar sarunas partneri ir kopīgas intereses – var izrādīties, ka sarunu partnerim būs tādi paši hobiji kā jums;
- ja tikšanās notiks profesionālu kontaktu ietvarā, specdienesta amatpersonai var nebūt specifisku zināšanu attiecīgajā jomā;
- tā vietā, lai pārspriestu profesionālos jautājumus, specdienesta amatpersona uzdos uzvedinošus

jautājumus par situāciju valstī, darbā, personisko finansiālo situāciju;

- var būt mēģinājums provocēt jūsu reakciju, apelējot pie ideoloģiskās pārliecības, vērtībām, kompetencēm, citām personiskajām īpašībām – atcerieties, specdienesta amatpersonai nepieciešams iegūt jūsu psiholoģisko portretu;
- sarunas gaitā var tikt izteikts aicinājums kontaktu turpināšanai neformālā vidē, tajā skaitā pēc atgriešanās Latvijā, turklāt specdienesta amatpersona saziņas turpināšanai aicinās izmantot kriptētas aplikācijas vai citas slēptas saziņas formas;
- saņemsiet lūgumu pēc vispārīgas informācijas sniegšanas privātām vajadzībām, tostarp apmaiņā par palīdzību var tikt piedāvāta atlīdzība – specdienesta amatpersonai nepieciešams jūs pieradināt, ka sadarbība var būt šķietami izdevīga.

Izlūkošanas darbības kibertelpā

Aizvadītajā gadā nemazinājās izlūkošanas riski, kas saistīti ar visaptverošo informācijas un komunikācijas tehnoloģiju klātbūtni Latvijas iedzīvotāju ikdienas dzīvē. Turklāt nav pamata uzskatīt, ka šajā jomā situācija tuvākajā laikā varētu uzlaboties – turpinot pieaugt tehnoloģiju klāstam, pieaugs arī to ievainojamību izmantošanas iespējas.

Monitorējot aktivitātes kibertelpā, VDD novēroja dažāda rakstura darbības pret Latviju, kas bija saistītas gan ar noziedzīgām, gan ārvalstu atbalstītām aktivitātēm. Līdz šim agresīvākās izlūkošanas darbības pret Latvijas kibertelpu ir izvērkušas Krievijā bāzētas t.s. hakeru un kibernetizācijas grupas, kuras Rietumvalstis tur aizdomās par sadarbību ar Krievijas specdienestiem. VDD redzeslokā nonākušo pret Latviju vērsto t.s. attīstītā pastāvīgā apdraudējuma (APT², no angļu val. *advanced persistent threat*) gadījumu analīze liecina, ka, līdzīgi kā personu vervēšanai, arī, lai kibervidē inficētu interešu objektu, tiek veikta rūpīga iepriekšēja izpēte un izmantota šim nolūkam speciāli pielāgota pieeja ļaunatūras iesūtīšanai. APT interešu objektu lokā ir gan valsts un pašvaldību institūcijas, gan kritiskās infrastruktūras un stratēģiskas nozīmes objekti.

Latvijas kibertelpa tika izmantota kā starpposms dažāda rakstura prettiesisku darbību īstenošanai citviet. To veicināja, pirmkārt, augsti attīstītā infrastruktūra un, otrkārt, atsevišķu uzņēmumu, kas piedāvā interneta resursu mitināšanas (ang. val. *hosting*) pakalpojumus, nevērīgā attieksme pret šā pakalpojuma sniegšanas tiesiskajiem un ētiskajiem apsvērumiem. VDD identificēja gadījumus, kad peļņas gūšanas nolūkā, ignorējot publiski pieejamo informāciju par pakalpojumaņēmēja saistību ar ļaunprātīgām darbībām, tika pieļauta Latvijā bāzētu resursu izmantošana prettiesisku un kaitīgu darbību īstenošanai kibertelpā.

Gan valstu atbalstītas, gan personiska labuma motivētas hakeru grupas izmantoja atsevišķu Latvijas informācijas tehnoloģiju komersantu sniegtos pakalpojumus, kas tiem bija pievilcīgi saistībā ar:

- atrašanos ES un pieejamo ātro interneta slēgumu;
- spēju sazināties un saņemt informāciju krievu valodā;
- paviršo attieksmi pret sniegto pakalpojumu kvalitātes kontroli;
- piedāvāto iespēju pakalpojumu iegādāties anonimizēti, slēpjot savu piederību;
- iespēju norēķiniem izmantot kriptovalūtu.

VDD sadarbībā ar pārējām valsts drošības iestādēm – Militārās izlūkošanas un drošības dienestu (MIDD) un Satversmes aizsardzības biroju (SAB) –, Latvijas Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūciju CERT.lv, kā arī starptautiskajiem partneriem, aizvadītajā gadā identificēja atsevišķus kibernetizācijas incidentus. Šo gadījumu izmeklēšana un izvērtēšana liecina par informācijas un komunikācijas tehnoloģiju resursu turētāju un lietotāju paviršo attieksmi pret drošības prasību ievērošanu un pārvaldību, kas ir galvenais iemesls resursu kompromitēšanā, datu, tajā skaitā liela apjoma datu, nonākšanā trešo pušu rīcībā, kā arī inficēšanas ar izspiedējlaunatūru gadījumos – liela apmēra finanšu līdzekļu zaudēšanā. Nav pamats uzskatīt, ka informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības nepilnības būtu saistītas ar apzinātu nolaidību vai ļaunprātīgu rīcību. Identificētie gadījumi norāda uz neuzmanību, vēloties ieviest jaunākos tehnoloģiskos risinājumus, kuru apkalpošanai un turpmākai pārvaldībai nepietiek kvalificētu speciālistu, kurus valsts pārvaldei neizdodas piesaistīt saistībā ar finansējuma atšķirībām valsts un privātajā sektorā.

Kā liecina identificēto gadījumu analīze, vairumam sekmīgi īstenotu kibernetizācijas cēlonis ir cilvēka pieļauta kļūda. Tāpēc, lai mazinātu apdraudējumus gan valsts un pašvaldības institūcijām, gan privātajam sektoram un individuālām personām, ikvienam ikdienas rutīnā jāizkopj kibernetizācijas prasmes un drošības jautājumi jāintegrē kā neatņemama informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu funkcija.

Lai veicinātu valsts un pašvaldības institūciju amatpersonu atbildīgu rīcību, VDD sadarbībā ar pārējām valsts drošības iestādēm aizvadītajā gadā izstrādāja rekomendācijas informācijas tehnoloģiju drošības pārvaldībai, kuras turpmāk paredzēts pilnveidot un attīstīt. Rekomendācijas pieejamas VDD tīmekļvietnē.

Foto: rawpixel.com / Freepik

² APT – attīstīts pastāvīgs apdraudējums ir valsts atbalstītu kibernetizācijas grupu uzbrukums informācijas tehnoloģiju resursiem ar mērķi iekļūt sistēmā, nodrošināt tajā pastāvību un slēpti, ilgstošā laikā iegūt no tās informāciju.

Īstenotie preventīvie pasākumi

Viens no VDD primārajiem mērķiem pretizlūkošanas jomā ir identificēt personu loku Latvijā, kas, nododot savu valsti, darbojas naidīgu ārvalstu interesēs. Lai netraucētu pretizlūkošanas mērķu sasniegšanu, VDD sabiedrību var informēt tikai par tiem dienesta redzeslokā esošajiem gadījumiem, kad citu mērķu sasniegšanai nav perspektīvas un identificētā persona tiek nodota kriminālvajāšanai. Lai netraucētu sekmīgu pretizlūkošanas mērķu sasniegšanu un izmeklēšanu, VDD diemžēl nevar sniegt informāciju par konkrētiem identificētiem gadījumiem vai to skaitu.

Līdzšim VDD ir informējis sabiedrību par četriem dienesta lietvedībā esošiem kriminālprocesiem, kas uzsākti saskaņā ar Krimināllikuma 85. pantu par spiegošanu. Aizvadītajā gadā tiesvedība noslēdzās lietā, kur bijušais VAS “Latvijas dzelzceļš” darbinieks Aleksandrs Krasnopjorovs tika notiesāts par spiegošanu Krievijas militārās izlūkošanas uzdevumā. Augstākā tiesa atstāja spēkā negrozītu apelācijas instances spriedumu, ar kuru A. Krasnopjorovam piespriests cietumsods uz trim gadiem un diviem mēnešiem.

Savukārt tiesvedība tika uzsākta lietā pret bijušo Iekšlietu ministrijas Informācijas centra amatpersonu Oļegu Buraku. VDD vērtējumā O. Buraks par materiālu atlīdzību ilgstoši un sistemātiski Krievijas specdienesta uzdevumā vāca dažāda veida informāciju, tostarp ziņas, kas satur valsts noslēpumu, un nodeva tās Krievijas specdienestam. Tā kā tiesvedība šajā lietā nav noslēgusies, VDD atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav atzīta likumā noteiktajā kārtībā.

Līdztekus pretizlūkošanas pasākumiem un kriminālprocesuālām darbībām VDD īstenoja arī virkni citu pasākumu, lai izslēgtu vai mazinātu konstatētos izlūkošanas riskus. Par pretizlūkošanas pasākumu laikā iegūtajiem rezultātiem un konstatētajiem apdraudējumiem VDD regulāri informēja Latvijas valsts augstākās amatpersonas un par lēmumu pieņemšanu atbildīgās institūcijas. Vienlaikus, lai veicinātu izpratni par ārvalstu izlūkošanas darbībām un ar tām saistītajiem riskiem, VDD organizēja informatīvi izglītojošus pasākumus. Aizvadītajā gadā 32 dažādās valsts un pašvaldību institūcijās gandrīz 2000 amatpersonām un darbiniekiem tika organizēti 44 šādi pasākumi.

Savukārt ārvalstnieku pārbaužu ietvaros (gan vērtējot vīzu un termiņuzturēšanās atļauju pieteikumus, gan ārvalstniekus, kas dažādu iemeslu dēļ jau uzturas Latvijā), potenciāli izlūkošanas riski ir viens no galvenajiem kritērijiem, kam VDD pievērš pastiprinātu uzmanību. Gadījumos, kad tiek konstatēts personas radīts apdraudējums valsts drošības interesēm, VDD kā viena no kompetentajām institūcijām izmanto tiesības rosināt iekšlietu ministram attiecīgās personas iekļaušanu to personu sarakstā, kurām iebraukšana Latvijā ir liegta jeb t.s. “melnajā sarakstā”. Aizvadītajā gadā VDD rosināja iekšlietu ministru “melnajā sarakstā” iekļaut 53 ārvalstniekus. No tiem 45 personas tika rosināts iekļaut “melnajā sarakstā” saistībā ar šo personu radītu apdraudējumu konstitucionālajai iekārtai, sešas personas saistībā ar terorisma riskiem, savukārt – divas personas saistībā ar izlūkošanas riskiem. No minētajām personām 36 personas tika rosināts iekļaut sarakstā uz īslaicīgu periodu, savukārt 17 – uz patstāvīgu termiņu.

Aizdomu gadījumā par iespējamu kontaktu ar ārvalsts specdienesta pārstāvi VDD aicina ziņot, zvanot pa tālruni 67208964 vai rakstot uz info@vdd.gov.lv, vai arī pēc iepriekšējās pieteikšanās ierodoties dienesta telpās Rīgā, Krišjāņa Barona ielā 99A. VDD garantē sniegtās informācijas un tās avota konfidencialitāti!

Slepenības zvērests
Es zvēru, ka bez īpaša pilnvarojuma neizpauđšu vai nedarīšu zināmu nevienai iestādei vai personai informāciju, kas man ir kļuvusi zināma vai pieejama sakarā ar dienestu (darbu) valsts drošības iestādē.

Foto: VDD

2. VALSTS NOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

Viens no galvenajiem valsts noslēpuma aizsardzības pasākumiem ir personu, kuras pretendē saņemt speciālo atļauju piekļuvei valsts noslēpuma objektiem (turpmāk – speciālā atļauja), pārbaude. Aizvadītajā gadā tika turpināts darbs pie speciālo atļauju izsniegšanas procedūras pilnveides, ko rosināja 2018. gadā veiktās apjomīgās izmaiņas likumā “Par valsts noslēpumu”. Valsts noslēpuma aizsardzības procedūru pilnveide saglabās aktualitāti arī šogad.

VDD veica arī komersantu speciālās pārbaudes, lai viņi varētu saņemt noteiktas kategorijas industriālās drošības sertifikātu un pretendēt uz valsts pasūtījuma izpildi objektos,

kur notiek darbs ar valsts noslēpumu. Arī šajā darbības virzienā aizvadītajā gadā ieviestas izmaiņas saistībā ar jau pieminētajiem grozījumiem ārējā normatīvajā regulējumā.

Līdztekus speciālo atļauju izsniegšanai un komersantu pārbaudei VDD veica arī telpu atbilstības pārbaudes slepenības režīma ievērošanai un valsts noslēpuma aizsardzības prasību nodrošināšanai institūcijās, kurās notiek darbs ar valsts noslēpuma objektiem, kā arī sniedza rekomendācijas pretizlūkošanas režīma uzlabošanai. Aizvadītajā gadā VDD veica 58 pārbaudes tā pārraudzītajās institūcijās.

Pārbaudes speciālās atļaujas izsniegšanai

Valsts noslēpums ir tāda informācija, kas nozīmīga būtisku valsts funkciju nodrošināšanai un kuras izpaušana radītu neatgriezenisku kaitējumu valsts drošības interesēm. Līdz ar to speciālo atļauju dienests ir tiesīgs piešķirt tikai rūpīgi pārbaudītai personai, par kuras uzticamību un spēju noslēpumu saglabāt nerodas šaubas.

Ārvalstu specdienestu darbinieku interesi visvairāk piesaista tieši tās personas, kuras saņēmušas speciālo atļauju un ikdienā strādā ar valsts noslēpumu. Lai arī Latvijai naidīgo ārvalstu izlūķintereses ir plašas, tomēr valsts noslēpums nešaubīgi ierindojams starp prioritātēm. Līdz ar to VDD vērtējumā prasības darbam ar valsts noslēpumu un

pretizlūkošanas režīmu personām, kuras saņēmušas speciālo atļauju, arī turpmāk ir nepieciešams pastiprināt.

Atbilstoši izmaiņām ārējā normatīvajā regulējumā pārbaude speciālās atļaujas saņemšanai ilgst trīs mēnešus, tomēr arī aizvadītā gada pieredze liecina, ka šāds termiņš nereti ir objektīvi nepietiekams, lai vispusīgi un atbilstoši aktuālajiem identificētajiem izlūkošanas riskiem izvērtētu personas atbilstību likumā "Par valsts noslēpumu" izvirzītajām prasībām. Līdz ar to VDD 100 gadījumos izmantoja likumā paredzētās tiesības, pagarinot pārbaudes termiņu līdz sešiem mēnešiem.

Pārbaudes termiņa pagarināšana automātiski nenozīmē, ka personai identificēti paaugstināta riska faktori. Tam par iemeslu var būt pārbaudāmās informācijas apjoms, kas saistīts ar personas iepriekšējo darbību, īpaši gadījumos,

ja persona studējusi, strādājusi vai dzīvojusi ārvalstīs. Gadījumos, kad personai ir atklāti paaugstināti riska faktori, vienmēr jāērēķinās ar padziļinātu un ilgstošu pārbaudi.

Lielāko izaicinājumu personu pārbaudes procesā aizvadītajā gadā raisīja apstākļi, ka valstī joprojām nebija izstrādāta kārtība, kādā persona, kurai konstatēti psihiski un uzvedības traucējumi, tajā skaitā traucējumi alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu lietošanas dēļ, nosūtāma uz veselības pārbaudi. Tomēr VDD vērtējumā personas aizraušanās ar azartspēlēm un alkohola lietošanu u.tml. darbības, neatkarīgi no atkarības konstatēšanas, ir paaugstināta riska faktors, līdz ar to šādos gadījumos vienmēr tiek vērtēts, vai personas īstenotās aktivitātes ir savienojamas ar spēju saglabāt valsts noslēpumu.

Aizvadītajā gadā VDD kopumā izsniedza 2066 speciālās atļaujas, no kurām 1441 bija otrās kategorijas speciālās atļauja (līdz slepenības pakāpei SLEPENI), bet 625 – trešās kategorijas speciālās atļaujas (līdz slepenības pakāpei KONFIDENCIĀLI). Tāpat VDD pārbaudīja 48 personas, kuras pretendēja uz pirmās kategorijas speciālo atļauju (līdz slepenības pakāpei SEVIŠĶI SLEPENI), nosūtot pārbaudes materiālus SAB lēmuma pieņemšanai.

Papildus VDD nosūtīja SAB pārbaudes materiālus par desmit komersantiem, kuriem, pretendējot uz valsts noslēpumu saturošu iepirkumu izpildi, nepieciešams industriālās drošības sertifikāts.

Tomēr personas pārbaude nenoslēdzas ar speciālās atļaujas izsniegšanas brīdi, jo arī turpmāk VDD vērtē personas atbilstību darbam ar valsts noslēpumu, kā arī

normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu. Gadījumos, kad konstatēti riski valsts noslēpuma saglabāšanas interesēm, tiek uzsākta ārkārtas pārbaude. Aizvadītajā gadā dienests uzsāka 25 šādas pārbaudes. Starp iemesliem, kas bija par pamatu ārkārtas pārbaudei veikšanai, var izcelt:

- konstatēts, ka persona pārkāpusi kārtību, kāda noteikta darbam ar valsts noslēpumu, tā izmantošanu vai aizsardzību – piemēram, valsts noslēpumu saturošas informācijas apstrāde neatbilstošās informācijas sistēmās;
- paaugstināti izlūkošanas riski – piemēram, braucieni uz Krieviju, NVS valstīm, Ķīnu;
- aizdomas, ka persona ļaunprātīgi izmantojusi dienesta stāvokli;
- personai konstatēti neskaidri vai nepamatoti finanšu darījumi;
- personai identificēti paaugstināti reputācijas riski.

Iemesli liegt pieeju valsts noslēpumam

VDD vērtējumā valsts noslēpumu var uzticēt tikai tādai personai, kura ir lojāla Latvijas valstij un ievēro normatīvos tiesību aktus. Diemžēl arī aizvadītajā gadā dienests konstatēja gadījumus, kad personu īstenotās darbības profesionālā vai privātā sfērā nebija savienojamas ar iespēju izsniegt speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam vai bija iemesls jau izsniegtas speciālās atļaujas anulēšanai.

Aizvadītajā gadā VDD pieņēma astoņus lēmumus liegt personai pieeju valsts noslēpumam. Divos gadījumos speciālā atļauja tika atteikta pirmreizēji, savukārt sešos gadījumos pieeja valsts noslēpumam tika liegta personām, kurām iepriekš bijusi izsniegta speciālā atļauja.

Piecos gadījumos persona VDD lēmumu neapstrīdēja, savukārt trijos gadījumos lēmums tika apstrīdēts. Vienā gadījumā process ir noslēdzies, Administratīvajai tiesai lēmumu personai liegt pieeju valsts noslēpumam atzīstot par pamatotu un atstājot spēkā. Savukārt divos gadījumos process vēl turpinās – Ģenerālprokuratūra atcēla pieņemto lēmumu, kam par iemeslu bija neskaidrība par procedūru personas nosūtīšanai uz medicīnas iestādi atkarību konstatēšanai. Abos gadījumos VDD turpina personas pārbaudi, lai novērstu šaubas par pieņemtā lēmuma pamatotību.

Aizvadītajā gadā konstatētie iemesli liegt pieeju valsts noslēpumam:

- divos gadījumos lēmums tika pieņemts par personas neatbilstību likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 3. punkta b) apakšpunktam, atbilstoši kuram pieeja konfidenciāliem, slepeniem un sevišķi slepeniem valsts noslēpuma objektiem tiek liegta personai, kura notiesāta par tīšu noziedzīgu nodarījumu;
- sešos gadījumos lēmumi tika pieņemti par personas neatbilstību likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punktam, atbilstoši kuram pieeja konfidenciāliem, slepeniem un sevišķi slepeniem valsts

noslēpuma objektiem tiek liegta personai, par kuru pārbaudes gaitā ir konstatēti fakti, kas dod pamatu apšaubīt tās uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu.

Atsevišķos gadījumos, konstatējot paaugstinātu riska faktorus, speciālā atļauja var tikt izsniegta, bet – uz saīsinātu termiņu. Šādos gadījumos tiek turpināta personas, kas vēlas saņemt speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam, atbilstības padziļināta izvērtēšana. Aizvadītajā gadā VDD uz saīsinātu termiņu speciālo atļauju izsniedza 32 gadījumos.

KAM TIEK LIEGTA PIEEJA VALSTS NOSLĒPUMAM

Kopš spēkā stājās izmaiņas likumā “Par valsts noslēpumu”, pirmo reizi vienā no VDD izskatītajiem gadījumiem, kad personai tika liegta pieeja valsts noslēpumam, tā izmantoja visas likumā paredzētās apstrīdēšanas un pārsūdzības iespējas.

Šajā gadījumā dienests liedza pieeju valsts noslēpumam kādas tiesībsardzības iestādes amatpersonai, pamatojoties uz likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punktā ietverto kritēriju – pamatu apšaubīt personas uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu.

Pieņemot personai negatīvo lēmumu, VDD balstījās uz vairākiem diskvalificējošiem apstākļiem, tostarp:

- veiktajā fiziskās personas auditā tika konstatēts izdevumu apjoma pārsniegums pār ienākumiem vairāk nekā 45 tūkstošu eiro apmērā;
- pēdējā gada laikā persona skaidrā naudā no bankomātiem bija izņēmusi vairāk nekā 55 tūkstošus eiro, kuru izcelsmi nespēja pamatot;
- personai 2018. gadā bija piemērots disciplinārsods – rājiens par pārkāpumiem, pildot tiešos dienesta pienākumus, kas liecināja par interešu konflikta riskiem;

- laika posmā no 2016. līdz 2018. gadam persona bija ieguvusi ziņas no tai pieejamas datu bāzes gadījumos, kas nebija saistīti ar amata pienākumu veikšanu;
- persona VDD nebija sniegusi konsekventu informāciju par aizņēmumiem no fiziskām personām;
- persona vēsturiski bija iesaistīta konfliktos, kur izmantots fizisks spēks, atrodoties alkohola ietekmē;
- persona savlaicīgi nesniedza informāciju VDD par izmaiņām aptaujas lapā – par piemērotajiem administratīvajiem un disciplinārsodiem.

Izvērtējot VDD pārbaudes laikā iegūto un apkopoto informāciju, tiesa secināja, ka konstatētie pārkāpumi ir pietiekams pamats, lai apšaubītu šīs personas spēju saglabāt valsts noslēpumu. Tāpat tiesa, ņemot vērā pārbaudes materiālus, norādīja, ka personas īpašībās saskatāma mantkārība un nevēlēšanās ievērot tiesību normas, kas, vērtējot to kopsakarā ar personas ieņemamo amatu un pamatuzdevumu, ir pamats apšaubīt tās uzticamību.

3. KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS AIZSARDZĪBA

Neskatoties uz Krievijas pēdējos gados izvērstajiem ietekmes pasākumiem un centieniem šķelt Latvijas sabiedrību, kopumā mūsu valstī pēdējo gadu laikā ir izveidojusies noturība pret acīmredzamām propagandas un dezinformācijas kampaņām un tās nesniedz Krievijai gaidīto rezultātu. Tomēr joprojām izaicinājumus rada slēptu ietekmes pasākumu identificēšana. Arī aizvadītajā gadā VDD konstatēja Krievijas centienus ietekmēt Latvijas politisko dienaskārtību un sabiedrības viedokli sev vēlamā virzienā, izmantojot gan atklātas, gan slēptas metodes.

Būtiskākos riskus mūsu valsts konstitucionālajai iekārtai aizvadītajā gadā turpināja radīt Krievijas izvērstās aktivitātes tās tautiešu konsolidācijai un izmantošanai savu interešu sasniegšanai, vēsturiskās atmiņas politika, kuras mērķis ir uzspiest “pareizo” vēstures izpratni Latvijas iedzīvotājiem, kā arī informatīvās ietekmes un propagandas pasākumi. Nav pamata uzskatīt, ka šogad būtu sagaidāmas pozitīvas izmaiņas.

Aizvadītajā gadā norisinājās arī Eiropas Parlamenta vēlēšanas, kuru drošības nodrošināšana bija starp VDD prioritātēm. Lai gan netika identificēti Krievijas vai citu ārvalstu tieši centieni ietekmēt vēlēšanu norisi Latvijā, tomēr Krievijas propagandā plaši tika izmantoti jau ilgstoši uzturētie vēstījumi pret Latviju, tos pielāgojot aktuāliem notikumiem un pasniedzot informāciju Krievijas interesēm atbilstošā ietvarā.

Latvijas sabiedrībā kopumā nav atbalsta ekstrēmistiskām un radikālām idejām, tomēr arvien lielākas bažas raisa atsevišķu personu centieni dibināt kontaktus ar tādām ārvalstīs bāzētām organizācijām, kas savu mērķu sasniegšanai pieļauj vardarbīgu metožu izmantošanu. Tāpat nevar ignorēt citu Rietumvalstu pieredzi, kad Krievija cenšas dibināt kontaktus ekstrēmistiski noskaņotu personu vidē, lai tās vēlāk izmantotu savās interesēs. Līdz ar to ekstrēmistiski un radikāli noskaņotas personas pastāvīgi atrodas dienesta uzmanības lokā.

Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitātes pret Latviju

Jau kopš Padomju Savienības sabrukuma Krievijas mērķis ir bijis starptautiskās ietekmes atjaunošana un nostiprināšana. Tā sasniegšanai Krievija, ignorējot starptautisko tiesību normas, pēdējos gados demonstrējusi gatavību izmantot militāru spēku (Gruzijas, Ukrainas piemērs), kā arī turpina attīstīt un dažādot pieejamos nemilitārās ietekmes instrumentus.

Aizvadītajā gadā VDD nekonstatēja būtiskas izmaiņas Krievijas ietekmes aktivitātēs pret Latviju. Balstoties Prezidenta administrācijas uzstādījumos, Krievijas diplomātiskās pārstāvniecības Latvijā (vēstniecība Rīgā un ģenerālkonsulāti Daugavpilī un Liepājā) turpināja centienus t.s. tautiešu konsolidācijai un tiesību aizsardzībai, izvērsa aktivitātes jaunu līderu identificēšanai un iesaistei savu mērķu sasniegšanā, koordinēja Krievijas vēsturiskās atmiņas nostiprināšanu Latvijā, kā arī iesaistījās informatīvās ietekmes pasākumos.

VDD vērtējumā Krievijas ietekmes pasākumu plānošanā un koordinēšanā Latvijā svarīga loma bija diplomātiskajām pārstāvniecībām. Krievijas vēstniecības diplomāti:

- kūrēja t.s. tautiešu neformālā veidojuma LSOP (“Latvijas Sabiedrisko organizāciju padome”) darbu, aktīvi iesaistoties līdzīga veidojuma dibināšanā jauniešu konsolidēšanai;
- kontrolēja t.s. tautiešu pārstāvju no Latvijas dalību Krievijā un citās NVS valstīs organizētos pasākumos;
- koordinēja piekļuvi finanšu instrumentiem, piemēram, Krievijas vēstniecības diplomāti izskata pieteikumus “Rosstrudņičestvo” (Krievijas Ārlietu ministrijai padota institūcija – Krievijas Federālā aģentūra Neatkarīgo

АЛЕКСЕЙ ТОПОРОВ | 16.05.2019 | МНЕНИЕ ЭКСПЕРТА

Размер шрифта: A A A

1032

Оцените публикацию: 1 2 3 4 5 5

Версия для печати

Искоренению русского духа в Латвии мешает память о Великой Победе

Arī aizvadītajā gadā norisinājās akcija “Nemirstīgais pulks”, ko Krievija izmanto kā Krievijas nācijas un tautiešu ārvalstīs konsolidācijas instrumentu. Ekrānšāviņš no Fondsk.ru.

Valstu Sadraudzības, ārvalstīs dzīvojošo tautiešu un starptautiskās humanitārās sadarbības jautājumos) finansējuma saņemšanai;

- vadīja Militāri memoriālā darba padomi, kas ir galvenais militāri memoriālā darba koordinējošais subjekts Latvijā;
- kūrēja darbu ar Krievijai lojāliem Latvijas mediju vides pārstāvjiem, piemēram, organizēja apaļā galda diskusijas ar Latvijas žurnālistiem un veicināja Krievijai simpātizējošas publikācijas Latvijas medijos.

Krievijas interešu īstenošana tā saucamās tautiešu tiesību aizsardzības piesegā

Krievijas politikas plānošanas dokumenti plaši deklarē t.s. tautiešu aizsardzību ārvalstīs. Tomēr realitātē Krievijai t.s. tautieši ir nepieciešami vien kā atbalsts agresīvās politikas īstenošanai.

- Pirmkārt, “rūpes” par tautiešiem ārvalstīs ir noderīgs iekšpolitikas instruments, ar ko novērst uzmanību no sociālajām un ekonomiskajām problēmām.
- Otrkārt, ar t.s. tautiešu rokām Krievija netieši var iejaukties citu valstu iekšpolitikā – ietekmējot politisko dienaskārtību, imitējot pilsoniskās sabiedrības aktivitāti, veidojot sabiedrisko domu.
- Treškārt, t.s. tautieši Krievijai ir vitāli nepieciešami arī globālu procesu ietekmēšanai no šķietami neitrālām pozīcijām – lai panāktu Krievijai izdevīgu lēmumu pieņemšanu starptautiskajos forumos un organizācijās. Šo iemeslu dēļ t.s. tautiešu atbalsta fondi un finanšu instrumenti tiek ieguldīti Krievijas ietekmes aģentos, neatkarīgi no etniskās saiknes pastāvēšanas.

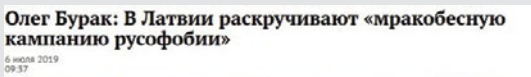
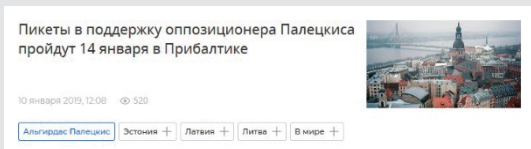
Starptautiski arī aizvadītajā gadā Krieviju interesēja atcelt sankciju režīmu, kas tai noteikts par Ukrainas teritoriālās vienotības graušanu pēc Krimas prettiesiskās aneksijas. Krievija turpināja izmantot t.s. tautiešus kā viedokļa līderus un “ekspertus”, argumentējot par sankciju nelabvēlīgo ietekmi uz Rietumiem. Piemēram, politiskās partijas “Latvijas Krievu savienība” (LKS) pārstāvji, izmantojot EP priekšvēlēšanu kampaņas laikā pieejamās informatīvās platformas, aicināja sankcijas atcelt “nekavējoties”, spekulējot, ka tās “nodara kaitējumu vien Latvijai”, un “var novest pie karadarbības Eiropā”.

Savukārt, cenšoties leģitimēt Krimas prettiesisko aneksiju, Krievija rīkoja t.s. tautiešiem domātus pasākumus Jaltā (piemēram, Jaltas Starptautiskais ekonomikas forums, forums “Nirnbegas process: vēsture un mūsdienas”), kuros piedalījās arī t.s. tautieši no Latvijas. Šādas aktivitātes VDD vērtējumā apliecina, ka pret Krieviju noteiktās sankcijas ir efektīvs instruments, un to atcelšana būtu nepamatota.

PIEMĒRI T.S. TAUTIEŠU IZMANTOŠANAI KRIEVIJAS INTEREŠU ATBALSTAM

Pasākums A. Palecka atbalstam 2019. gada 21. oktobrī Rīgā.
Attēls: no Baltnews.lt.

Ekrānšāviņi no rakstiem Krievijas ziņu portālos (RIA.ru, Sputnik, EADaily) un TV sižeta (Rossija 1) par pasākumiem Baltijas valstīs A. Palecka un O. Buraka aizstāvēšanai.

Latvijā t.s. tautieši aizvadītajā gadā tika ekspluatēti, lai atbalstītu Krievijas centienus “pierādīt” šeit it kā valdošo “rusofobiju”, “nacisma un fašisma atdzimšanu”, “krievu tiesību pārkāpumus” u.c. Krievijas interešu īstenošanai nepieciešamos vēstījumus. Uzskatāms piemērs bija t.s. tautiešu izmantošana marginālos “protesta” pasākumos un Krievijas propagandas sižetos par Baltijas valstīs notiekošo “spiegu māniju”, “raganu medībām”, “specdienestu atreibību un savas pastāvēšanas attaisnošanu”, “rusofobisko un etnokrātisko Latvijas režīmu”, “vārda brīvības ierobežojumiem un cilvēktiesību pārkāpumiem”.

Cenšoties diskreditēt Baltijas valstu izlūkošanas un pretizlūkošanas dienestu darbu, aizvadītajā gadā Latvijā t.s. tautieši iesaistījās publiskās aktivitātēs saistībā ar aktuālo spiegošanas gadījumu iztiesāšanu.

- Saistībā ar Lietuvā par spiegošanu Krievijas labā apsūdzētā Algirda Palecka tiesas procesu, tika organizēti vairāki pasākumi viņa atbalstam pie Lietuvas vēstniecības Rīgā. Šāda veida pasākumi vienlaikus ar Latvijā notiekošajiem tika fiksēti arī Lietuvā un Igaunijā.
- Rīgā pie tiesas nama, kur tika skatīta VDD izmeklētā līdz šim apjomīgākā spiegošanas lieta, tika organizētas protesta akcijas apsūdzētā Iekšlietu ministrijas Informācijas centra bijušā darbinieka O. Buraka atbalstam.

Analizējot šo pasākumu norisi Baltijas valstīs, secināms, ka tiem bija vairākas kopīgas iezīmes, turklāt atsevišķos gadījumos pasākumi noritēja vienlaicīgi, tādā veidā mēģinot radīt ilūziju par Baltijas valstu iedzīvotāju vairākuma vienoto nostāju un vērsties pret tiesu sistēmas politizāciju.

- Pirmkārt, vidējais dalībnieku skaits šajos pasākumos nepārsniedza 20 – galvenokārt aktīvākie t.s. tautieši.
- Otrkārt, protests izpaudās kā īslaicīga stāvēšana ar plakātiem un saukļiem, tādā veidā izrādot solidaritāti apsūdzētajiem. Plakāti un saukļi pauda iepriekš minētos vēstījumus.
- Treškārt, tūlīt pēc pasākuma noslēguma tā dalībnieki izmantoja sociālos tīklus (galvenokārt “Facebook” platformas), lai informāciju izplatītu informatīvajā telpā.
- Ceturtkārt, par marginālajām akcijām galveno uzmanību izrādīja Krievijas propagandas kanāli, to atainošanai atvēlot plašu ētera laiku.

Šādi gadījumi VDD vērtējumā uzskatāmi ilustrē Krievijas patiesos mērķus darbā ar t.s. tautiešiem.

Aizvadītajā gadā aktualitāti t.s. tautiešu vidē saglabāja arī Saeimas apstiprinātie grozījumi likumos, kas paredz pakāpenisku pāreju uz mācībām valsts valodā visās vispārīgglītojošajās vidusskolās, pret kuriem protesta pasākumus turpināja rīkot neregistrētais veidojums KSAŠ (“Krievu skolu aizstāvības štābs”). KSAŠ aktivitāte gan mazinājās pēc EP vēlēšanām, apstiprinot arī VDD vērtējumu, ka šo aktivitāšu pamatmērķis ir nevis rūpes par t.s. tautiešiem, bet platforma politiskās partijas LKS (“Latvijas Krievu savienība”) atpazīstamības veicināšanai un priekšvēlēšanu kampaņai. Tomēr, kaut arī aktivitāte mazinājusies, nav pamata uzskatīt, ka izglītības un valodas jautājums kopumā varētu zaudēt aktualitāti Krievijas ietekmes pasākumu klāstā pret Latviju. Krievija nav ieinteresēta, lai šeit nostiprinātos kritiski domājoša, zinoša un konkurētspējīga jaunā paaudze, jo šādas personas nevarētu vairs viegli manipulēt un izmantot savu mērķu sasniegšanai. Turklāt izglītības jautājums ir parocīgs instruments Latvijas diskreditācijas kampaņām ārvalstīs. Piemēram, aizvadītā gada nogalē paralēli Eiropas Krievu forumam Briselē, ciklam “Krievu identitāte ārpus Krievijas”, tika rīkots “jauniešu forums”, kura starplaikā LKS jaunās paaudzes aktīvisti Eiropas Parlamenta deputātu pastkastītēs ievietoja LKS sagatavotus tendenciozus bukletus “*Minority Schools Under Attack in Latvia*”³ par krievu skolu “apzināto iznīcināšanu” Latvijā.

Aizvadītajā gadā VDD identificēja gadījumus, kad t.s. tautieši tika izmantoti, lai provocētu viedokļu sadursmi, cerībā uz vārdisku vai fizisku konfrontāciju, kas savukārt nodrošinātu izteiksmīgus propagandas sižetus un iespēju Latviju diskreditēt starptautiski. Tipiski kā katru gadu, arī aizvadītajā gadā Krievija mērķtiecīgi centās šim nolūkam izmantot leģionāru piemiņas pasākumus 16. martā, tomēr Latvijas sabiedrība kopumā ir noturīga pret šādām aktivitātēm. VDD sadarbībā ar Valsts policiju sekmīgi novērsa potenciālās provokācijas.

Papildus tika konstatēti gadījumi, kad atsevišķi t.s. tautieši, pārkāpjot vārda brīvības robežas, vairoja etnisko spriedzi sabiedrībā, piemēram, raisot naidu un nesaticību starp dažādām nacionālām grupām, noliedzot 1940. gadā notikušo Latvijas okupāciju un tai sekojošās prettiesiskās represijas pret Latvijas iedzīvotājiem. Tā kā par vienu no šādiem gadījumiem VDD uzsāka kriminālprocesu, provokatori Krievijas propagandā tika atspoguļoti kā mocekļi, vajātie, kas pierādot Latvijā it kā notiekošās “rusofobijas” izpausmes un nepieciešamo “cīņu” par t.s. tautiešu tiesībām. Zīmīgi, ka Krievijas Ārlietu ministrijas un “*Rosstrudņičestvo*” pārziņā esošā organizācija “Ārvalstīs dzīvojošo Krievijas tautiešu atbalsta un tiesību aizstāvības fonds” apmaksā dažiem t.s. tautiešiem tiesvedības izdevumus Latvijā.

LKS aizvadītajā gadā Eiropas Parlamenta deputātiem izplatīja tendenciozus bukletus ar uzrakstu “*Minority Schools Under Attack in Latvia*” par krievu skolu “apzināto iznīcināšanu” Latvijā. Ekrānšāviņš no LKS “Facebook” konta.

"Что вы имели в виду?" Почему в Латвии лучше держат язык за зубами

08:00 26.07.2019 17146

LKS valdes loceklis Aleksandrs Filejs, pret kuru VDD pērn uzsāka kriminālprocesu saskaņā ar Krimināllikuma 74.1 pantu par PSRS kara noziegumu pret Latviju un tās iedzīvotājiem noliegšanu un publisku slavināšanu. VDD atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav atzīta likumā noteiktajā kārtībā. Ekrānšāviņš no RIA.ru.

³ Latvijā uzbrūk mazākumtautību skolām.

Centieni konsolidēt jaunatni un atlasīt jaunus līderus

Krievija darbā ar t.s. tautiešiem ievēro vienotus principus. Viktora Guščina vienpersoniski vadītais neregistrētais veidojums LSOP, kam tiek piedēvēta citu t.s. tautiešu organizāciju koordinēšana, nav unikāls piemērs – līdzīgi veidojumi darbojas arī citviet.

Realitātē LSOP aktivitāte VDD vērtējumā ir nosacīta – arī aizvadītajā gadā tā pulcēja vienu un to pašu personu loku (aktīvākos t.s. tautiešus), kuri “atstrādāja” no Krievijas valdības pārvaldītajiem fondiem saņemto finansējumu vai cerēja tikt pamanīti finansējuma saņemšanai nākotnē, no Krievijas interešu pārstāvības gūstot sev personisko labumu. LSOP darbu cieši uzraudzīja Krievijas vēstniecība, tādējādi nodrošinot kontroli pār t.s. tautiešu darbību.

Viena no Krievijas ieilgušām problēmām darbā ar t.s. tautiešiem Latvijā ir nespēja piesaistīt jauniešu interesi. Šo jautājumu Krievijas t.s. tautiešu politikas pārstāvji ilgstoši aktualizējuši dažādos formātos Krievijā un ārpus tās robežām, arī LSOP organizētajos pasākumos Latvijā.

Aizvadītajā gadā VDD identificēja jaunus centienus konsolidēt jauniešus ap t.s. tautiešu institūtu Latvijā. Ar Krievijas diplomātiskā korpusa pārstāvju tiešu un pastarpinātu (izmantojot LSOP) atbalstu tika virzīta ideja par jauna neregistrēta veidojuma – LJSOKP (Latvijas Jauniešu sabiedrisko organizāciju koordinācijas padome) – dibināšanu. Par neregistrētā veidojuma vadītājiem pēc Krievijas vēstniecības Latvijā atzinības tika izraudzīti Aleksejs Vesjolijs, Viktors Urvačovs un Jānis Kuzins.

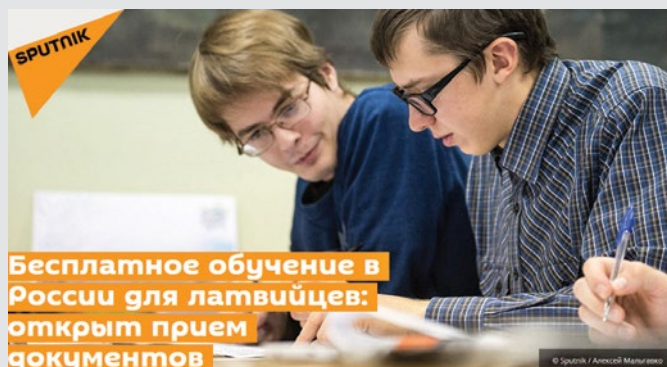
Jāatzīmē gan, ka jaunā veidojuma dibināšana raisīja izteikti negatīvu pretreakciju no t.s. “vecās paaudzes” tautiešu aktīvistiem, jo sevišķi no t.s. “antifašistu” puses. Situācija būtiski nemainījās arī pēc aizvadītā gada nogalē Maskavas namā notikušās Krievijas tautiešu jauniešu konferences, kas līdzīgi izcēlās ar saliedētības trūkumu un cīņu par Krievijas institūciju finansējumu. Konference iezīmēja arī šķelšanos jaunizveidotajā LJSOKP – viens no tās dibinātājiem A. Vesjolijs ar Krievijas vēstniecības atbalstu tika iecelts par pagaidām vēl nenosauktas jaunas jauniešu kustības un sadarbību konsolidējošas organizācijas līderi.

VDD vērtējumā t.s. tautiešu aktīvistu savstarpējo domstarpību pamatā bija konkurence par finansējumu, kas pašreizējos “taupības apstākļos” arī citos t.s. tautiešiem aktuālos jautājumos raisa saspīlējumus, sašķeltību un efektivitātes trūkumu. Vienlaikus konkurence t.s. tautiešu vidē ir izdevīga Krievijas interešu īstenošanai Latvijā. Pastiprinoties “cīņai” par finansējuma saņemšanu, pretendentiem būs Krievijai jāpierāda darba efektivitāte, tādējādi palielinot atkarību no Krievijas.

Līdztekus aktivitātēm, lai “konsolidētu” jauniešus, Krievija turpināja atvēlēt finansējumu ārvalstu studentu piesaistes programmām Krievijas augstākās izglītības iestādēm. Viena no galvenajām ir “Rossotrudņičestvo” koordinētā programma. Arī aizvadītajā gadā turpināja pieaugt Latvijai atvēlēto vietu skaits, sasniedzot 135.

AR KRIEVIJAS IZGLĪTĪBU SAISTĪTIE RISKĀ FAKTORI

- **Augsti izlūkošanas riski** – lai arī ne visi Krievijā iebraukušie ārvalstnieki nonāk tās specdienestu redzeslokā, tomēr studentus var uzskatīt par paaugstināta riska grupu, no kuras specdienesti cenšas atlasīt un vervēt potenciālos informācijas avotus un ietekmes aģentus nākotnē.
- **Ietekmes personu tīkla veidošana** – ne tikai specdienestiem, bet arī citām Krievijas institūcijām nepieciešams iegūt kontaktpersonu loku, kas nākotnē varētu lobēt Krievijas intereses.
- **Ideoloģiskā indoktrinācija** – studiju programmu saturs ir papildināts ar Krievijai atbilstošiem skaidrojumiem par vēsturi un ģeopolitiskajiem procesiem ar mērķi studentos vairot piederību t.s. Krievu pasaules telpai, kas īpaši raksturīga humanitāro zinātņu studiju programmām.
- **Nesaderīga izglītības sistēma** – Krievijā studējošajiem jāreķinās, ka iegūto izglītību Latvijā var neatzīt.

Krievija turpina atvēlēt finansējumu ārvalstu studentu piesaistei, piedāvājot bezmaksas izglītības iespējas. Ekrānšāviņš no “Sputnik” Latvijas versijas.

Krievijas politiskie mērķi zem vēsturiskās atmiņas veidošanas piesega

Centieni veidot vēsturisko atmiņu, kas būtu atbilstoša Krievijas ģeopolitiskajām interesēm, aizvadītajā gadā nostiprinājās kā viens no instrumentiem Krievijas nemilitārā ietekmes pasākumu klāstā.

- Pirmkārt, Krievija turpināja veicināt alternatīvu interpretāciju un skaidrojumu radīšanu, kas galvenokārt izpaudās kā pseidozinātnisku konferenču organizēšana un grāmatu izdošana par 20. gadsimta notikumiem atbilstoši Krievijas interesēm.
- Otrkārt, Krievija aktīvi stimulēja tās politikai labvēlīgu vēstures skaidrojumu nostiprināšanu Latvijas teritorijā, atjaunojot un uzturot padomju memoriālus, kā arī atbalstot militāro arheoloģiju, kas potenciāli varētu veicināt jaunu memoriālu izveidi.
- Treškārt, Krievija sniedza atbalstu tai nozīmīgu vēstures notikumu atzīmēšanai, tādējādi nostiprinot tās interesēm labvēlīgu šo notikumu skaidrojumu un konsolidējot ne tikai t.s. tautiešus, bet pēc iespējas plašāku personu loku.
- Ceturtkārt, vēstures tematikai tika atvēlēts nozīmīgs ētera laiks Krievijas propagandā – izceļot ikvienu aktivitāti šajā jomā.

Aizvadītajā gadā pasaule pieminēja 80. gadadienu kopš 1939. gadā 23. augustā noslēgtā PSRS un nacistiskās Vācijas neuzbrukšanas līguma, kura slepenā vienošanās paredzēja Austrumeiropas un Baltijas valstu sadalīšanu abu valstu ietekmes sfērās. Šis Latvijai traģiskais vēstures fakts nekādā

veidā neglaimo Krievijas “uzvaras ideoloģijai”, kura gan vietējai, gan ārvalstu sabiedrībai cenšas sevi parādīt kā Otrā pasaules kara uzvarētāju, nevis līdzvainieci tā izraisīšanā. Ar mērķi marginalizēt šā notikuma nozīmi, Krievija atbalstīja pseidozinātniskus pētījumus, piesaistot Krievijai simpatisējošus “ekspertus” un cenšoties veidot alternatīvas interpretācijas. Tomēr Krievijas interese par iespēju Baltijas valstīs organizēt šādus pasākumus ar vietējo vēsturnieku iesaisti Latvijā atbalstu neguva. VDD iegūtās informācijas analīze liecina, ka 80. gadadiena kopš Molotova–Ribentropa pakta noslēgšanas atradās arī Krievijas specdienestu interešu lokā, kas VDD vērtējumā apliecina vēstures tematikas nozīmīgumu Krievijas politisko interešu īstenošanā.

Par nozīmīgāko aktivitāti Krievijai labvēlīgas vēsturiskās atmiņas veidošanai un nostiprināšanai var uzskatīt militāri memoriālo darbību, ko Latvijā, balstoties 2007. gadā noslēgtajā Latvijas un Krievijas līgumā “Par Latvijas apbedījumu statusu Krievijas Federācijas teritorijā un Krievijas apbedījumu statusu Latvijas Republikas teritorijā”, koordinēja Krievijas vēstniecības Militāri memoriālā darba padome. Savukārt ikdienā darbu šajā jomā uzraudzīja Krievijas diplomātiskā korpusa pārstāvji, kuri organizēja esošo memoriālu apzināšanu un atjaunošanu, piešķīra atjaunošanas darbiem nepieciešamo finansējumu, kā arī koordinēja un uzraudzīja t.s. meklēšanas vienību darbu, kas fiziski veica kritušo karavīru meklēšanu un pārpalīdzību.

VĒSTURISKĀS ATMIŅAS VEIDOŠANAS PIEMĒRI

- Aizvadītā gada jūlija izskaņā Jelgavā un Dobeļē ar LSOP un LKS gādību notika t.s. “atbrīvošanas dienas” 75. gadadienas pasākumi, kuros piedalījās arī Krievijas, Baltkrievijas un Azerbaidžānas vēstnieki. 2019. gada 31. jūlijā savā uzrunā Stacijas parkā Jelgavā J. Lukjanovs norādīja, ka Latvijā “notiek vēstures pārrakstīšana”. Pasākumi neguva atbalstu vietējās kopienās, kas izvēlējās rīkot savus piemiņas pasākumus atsevišķi no t.s. tautiešiem.
- Savukārt 13. oktobrī Rīgā ar J. Lukjanova klātbūtni notika ziedu nolikšana pie t.s. “uzvaras pieminekļa”, kas līdzīgi bija veltīta t.s. “atbrīvošanas dienas” 75. gadadienai. Uzrunās dalībnieki slavēja Padomju Armijas varenību un izteica kritiku par Latvijas oficiālo vēstures interpretāciju un attieksmi pret pieminekli Uzvaras parkā. Savukārt biedrība “Latvijas Antinacistiskā komiteja” organizēja t.s. “Ķīšezerā

forsēšanas” pasākumu, kura laikā atsevišķi dalībnieki ar laivām pārcēlās ezeram, imitējot Padomju Armijas uzbrukumu Rīgai 1944. gadā.

Tā saucamā Ķīšezerā forsēšana.

Attēls: no Vladimira Lindermana “Facebook” konta

Centrālais notikums atbilstoši Krievijas vēstures interpretācijai, kam lielā mērā tika pakārtots arī darbs militāri memoriālā jomā, bija 75. gadadiena Latvijas un Igaunijas “atbrīvošanai no fašisma”, kas vienlaikus aizsāka arī gatavošanos 2020. gada 9. maijā plānotajām t.s. uzvaras dienas 75. gadskārtas svinībām. Kamēr izdarīgākie t.s. tautieši rūpīgi sekoja līdzī notikumu kalendāram, nepalaidot garām iespēju sarīkot kārtējo pasākumu par godu “atbrīvošanai”, Krievijas vēstniecība organizēja Latvijā esošo padomju memoriālu remontdarbus. Arī aizvadītajā gadā Krievijas diplomāti turpināja veidot un uzturēt tiešus kontaktus vietējās pašvaldībās, lai panāktu sev labvēlīgu lēmumu pieņemšanu. Piemēram, Krievijas vēstnieks Latvijā Jevgēnijs Lukjanovs regulāri apmeklēja Daugavpili, un aizvadītā gada nogalē piedalījās “mūžīgās uguns” iedegšanas ceremonijā Dubrovina parkā, lai arī “mūžīgā uguns” tur bija degusi arī iepriekš.

VDD vērtējumā karā kritušo piemiņas saglabāšana ir nepieciešama un atbalstāma aktivitāte neatkarīgi no tā, kurā pusē persona karojusi. Šāda pieeja tika iedibināta pēc Pirmā pasaules kara, kad attīstījās “brāļu kapu” ideja. Tomēr dienesta ilgākā laika posmā iegūtās informācijas analīze liecina, ka Krievija tiecas vien ekspluatēt tās kritušos karavīrus savu interešu sasniegšanai, nevietā izmantojot arī brāļu kapu ideju. To spilgti apliecina

arī kāds incidents aizvadītā gada nogalē, kad Krievijas vēstniecība ilgstoši neizrādīja interesi un rūpes par Latvijā krituša karavīra mirstīgo atlieku nogādāšanu uz Krieviju. Jāatzīmē, ka Krievija kopumā nav ieinteresēta savu karavīru pārapbedīšanā, jo tas nekādā veidā nebalstītu tās vēsturiskās atmiņas nostiprināšanu Latvijā. Pretēji, Krievija ir ieinteresēta jaunu karavīru atdusas vietu un memoriālu izveidē, iemiesojot fiziskos objektos savu klātesamību Latvijas kultūrtelpā.

Vēstures tematika izpelnījās plašu atspoguļojumu arī Krievijas medijos un citās tās pārraudzībā esošajās vai intereses īstenojošās informācijas platformās (turpmāk – Krievijas informatīvie kanāli). Krievija rūpīgi sekoja līdzī memoriālu un pieminēkļu tematikai un krasi reaģēja uz tās interesēm neatbilstošām izmaiņām, arī tad, ja pieminēkli neaizsargāja Latvijas un Krievijas divpusējais līgums. Tā Krievijas informatīvo kanālu uzmanības lokā nonāca kāda vidi degradējoša objekta demontāža Daugavgrīvā. Krievijas mediji centās Latviju diskreditēt par it kā starptautisko tiesību pārkāpšanu un pieprasīt pieminēkļa atjaunošanu, taču faktiski šis gadījums bija uzskatāms piemērs Krievijas nepamatotam mēģinājumam iejaukties Latvijas iekšējos jautājumos, lai līdzīgos gadījumos ietekmētu pieņemtos lēmumus atbilstoši Krievijas, nevis Latvijas nacionālajām interesēm.

Krievijas vēstniecības paspārnē veidotā interaktīvā karte par Krievijas kara memoriāliem Latvijā – veidota un uzturēta Latvijas domēnā “bralukapi.lv”. Ekrānšāviņš no “bralukapi.lv”.

Propaganda un informatīvās ietekmes pasākumi

Aizvadītajā gadā VDD nenovēroja būtiskas izmaiņas Krievijas īstenotajās informatīvās ietekmes aktivitātēs. Krievija turpināja izmantot tās rīcībā esošos informatīvos kanālus gan sava tēla spodrināšanai, gan citu valstu diskreditēšanai par Krievijai netīkamiem notikumiem. Būtiski nemainījās arī galvenie propagandas vēstījumi. No vienas puses, Rietumu valstis, tajā skaitā Latvija, tika atainotas kā “agresors, kas cenšas provocēt Krieviju”, bet kā “centieni ir lemti neveiksmei”. No otras puses, Krievija tika atainota kā “cietušā no Rietumu agresijas”, kas tikai vēlas “labas attiecības un sadraudzību”, bet “tiek nepatiesi apmelota”. Tādējādi faktiski Krievijas mediji nevis pildīja objektīvas žurnālistikas funkcijas, bet nodrošināja

Krievijas valsts sabiedriskās attiecības. Šā iemesla dēļ informācijas resursos, kas stingri ievēro Krievijas Prezidenta administrācijas vadlīnijas un pārtiek no valsts finansējuma, nodarbinātie drīzāk vērtējami kā sabiedrisko attiecību speciālisti, nevis žurnālisti.

Tāpat Krievija turpināja aktīvi izmantot gan Rietumu, gan savu sociālo tīklu platformas (pret Latviju – īpaši “Facebook”, bet arī “Twitter”, “VKontakte”, “Odnoklassniki”), lai anonimizēti (izmantojot t.s. interneta troļļus) un automatizēti (piemēram, lietojot t.s. botus) pavairotu tās intereses sekmējošas notikumu interpretācijas un propagandas vēstījumus.

Attēls: no Krievijas vēstniecības Latvijā tīmekļvietnes “latvia.mid.ru”.

Aizvadītajā gadā norisinājās arī kārtējais Krievijas vēstniecības organizētais žurnālistu konkurss “Dzintara spalva”, kurā pie balvām tika Krievijai tīkamie Latvijas pārstāvji. “Sputnik” Latvijas versijas galvenais redaktors balvu saņēma par reportāžu no Krievijas prettiesiski anektētās Krimas, tādējādi VDD vērtējumā arī pats konkurss tika izmantots Krievijas politisko mērķu sasniegšanai.

Krievijas propagandas aktivitāšu pamatā ir divi principi: pirmkārt, mērķtiecīga, rūpīgi plānota sižetu veidošana, lai pamatotu un izplatītu tās galvenos vēstījumus, otrkārt, rūpīgs sabiedrisko procesu monitorings un reaģēšana uz notikumiem, ko potenciāli var izmantot jau izplatīto vēstījumu apstiprināšanai un pierādīšanai. Piemēram, “Sputnik” izplatīja versiju, ka krimināllieta pret Aleksandru Fileju ir safabricēta, lai iebiedētu krievu tautības cilvēkus – Latvijā nedrīkst paust pretēju viedokli valsts oficiālajai nostājai noteiktos jautājumos. Šāds aspekts tika mērķtiecīgi sasaistīts ar izglītības un valodas jautājumu, tādējādi nostiprinot vēstījumu par “visa krieviskā ierobežošanu” Latvijā.

VDD vērtējumā liela daļa Latvijas sabiedrības, pateicoties dažādām medijpratības un Krievijas izplatīto melu atmaskošanas iniciatīvām, spēj atpazīt propagandu un veidot pret to noturību. Tomēr tā sabiedrības daļa, kas informāciju iegūst tikai krievu valodā, dzīvo informatīvajā telpā, kuru

veido tikai Krievijas informatīvie kanāli. Mediju klāsts, kas krievu valodā piedāvātu kritisko domāšanu veicinošu saturu, arī aizvadītajā gadā bija ierobežots un tā iespējas sasniegt auditoriju – niecīgas. Līdz ar to Latvijas sabiedrības daļa, kas informāciju iegūst tikai krievu valodā, ir visvairāk pakļauta Krievijas ietekmes aktivitātēm.

Krievijas propagandas arhitektūrā nozīmīga loma bija tās mediju lielajiem uzņēmumiem, holdingiem un ziņu aģentūrām, kas nodrošina satura radīšanu (sākot no izklaides šoviem, filmām un pārraidēm bērniem, līdz ikdienas ziņu saturam par notikumiem Krievijā un pasaulē) un tā izplatīšanu dažādās platformās (televīzijas kanāli, radio, prese, kā arī digitālās platformas). Ņemot vērā, ka mediju holdingi pieder vai nu tieši Krievijas valstij vai prezidentam Vladimiram Putinam pietuvinātām uzticības personām, objektīvas žurnālistikas nodrošināšana šādos pseidomedijos ir maz ticama.

Aizvadītajā gadā, saistībā ar iespējamu sankciju pārkāpumu tās darbībā, Lietuvā un Igaunijā uzmanības lokā nonāca Krievijas informācijas aģentūras “*Rossiya Segodnya*” multimediju platforma “*Sputnik*”. Arī Latvijā, pamatojoties uz 2014. gada 17. martā pieņemto ES regulu, kas nosaka sankcijas pret darbībām, ar ko tiek grauta, apdraudēta Ukrainas teritoriālā integritāte, suverenitāte un neatkarība, “*Rossiya Segodnya*” pārstāvniecības reģistrēšana tika atteikta jau 2015. gadā. Savukārt aizvadītajā gadā Latvijas domēnā tika apturēta interneta vietnes *baltnews.lv*⁴ darbība, kas iepriekš ilgstoši slēpt savu saistību ar “*Rossiya Segodnya*”. “*Sputnik*” Latvijas versijas un *baltnews.lv* darbs tika vadīts no Maskavas. “*Sputnik*” VDD vērtējumā ir viens no agresīvākajiem Krievijas informatīvās ietekmes instrumentiem, kas sistemātiski izplata manipulātīvu, apzināti sagrozītu un patiesībai neatbilstošu informāciju par starptautiskajiem procesiem un norisēm Latvijā.

Iespējamus Latvijai saistošu starptautisko sankciju pārkāpumus VDD vērtē arī kontekstā ar citiem Krievijas oligarhiem piederošiem mediju holdingiem, piemēram, mediju holdinga “Nacionālā Mediju Grupa” (krievu val. – *Национальная Медиа Група*) viens no patiesā labuma guvējiem ir pakļauts Eiropas savienības sankciju režīmam. VDD aicina atturēties no tiešas vai pastarpinātas sadarbības ar šiem Krievijas subjektiem, un atgādina, ka par sankciju pārkāpšanu persona var tikt saukta pie atbildības saskaņā ar Krimināllikuma 84. pantu.

Savukārt pret cita Krievijas īstenota projekta – interneta vietnes *imhoclub.lv* – veidotājiem Latvijā dienests turpināja kriminālprocesuālas darbības. Lai arī *imhoclub.lv* aizvadītajā gadā formāli nomainīja tā redaktorus un atsāka darbu, VDD vērtējumā šā vietne joprojām darbojas kā Krievijas politisko interešu atbalsta platforma.

KRIEVIJAS PROPAGANDAS SIŽETU TAPŠANA

Uzskatāms piemērs mērķtiecīgai Krievijas propagandas sižetu tapšanai bija aizvadītā gada 19. oktobrī Krievijas televīzijas kanālā “NTV” demonstrētais sižets par Ukrainas prezidenta Volodimira Zelenska vizīti Latvijā un it kā nepamatoti no Latvijas izraidītajiem minētā televīzijas kanāla žurnālistiem.

“NTV” žurnālisti bija ieceļoši Latvijā, lai veidotu Krievijas interesēm atbilstošu sižetu par Ukrainas prezidenta vizīti Latvijā, kas norisinājās pagājušā gada 16. oktobrī. Lai slēptu savus patiesos ieceļošanas mērķus Latvijā, Krievijas žurnālisti bija ieceļojuši ar tūrisma vīzām. Konstatējot, ka Krievijas žurnālisti Latvijā nav ieradušies kā tūristi, bet gan lai veiktu profesionālo darbību, Valsts robežsardze pēc VDD ieteikuma anulēja viņiem izsniegtās vīzas par nepatiesa mērķa norādīšanu.

Krievijas žurnālisti, atgriežoties savā valstī, reaģēja uz radušos situāciju atbilstoši Krievijas stratēģiskajiem un komunikatīvajiem mērķiem. Proti, tika izveidots un kanālā “NTV” pārraidīts manipulātīva satura sižets, kurā diskreditētas Rietumu valstu vērtības, nomelnota Latvija un Ukraina. Tāpat sižetā melīgi tika akcentēts, ka žurnālistiem vīzas anulētas, lai it kā vērstos pret viņiem kā masu mediju pārstāvjiem un Latvija varētu aizsargāt V. Zeļenski no Krievijas žurnālistiem, kuri vēlējušies tikai “darīt savu darbu un sagatavot informāciju sabiedrībai”.

Ekrānšāviņš no “NTV” sižeta

Tas, ka paši žurnālisti bija norādījuši nepatiesu ieceļošanas mērķi, tika noklusēts.

Krievijas mediju satura veidotāji izmanto arī atsevišķus vietējos “žurnālistus”, kuri kanālu uzdevumā par atlīdzību filmē sižetus mūsu valstī. Uzdevumi tiek doti gan attiecībā uz viedokļa līderu atlasīšanu, gan satura ievirzīšanu konkrētā diskursā. Vietējo žurnālistu piesegā, neatklājot patiesos sižeta veidošanas mērķus, tiek mēģināts iegūt arī oficiālo varas pārstāvju viedokļus, lai tos vēlāk, sagrozot atbilstoši Krievijas interesēm, izmantotu propagandas sižetos.

⁴ Latvijā bloķētais Krievijas finansētais informācijas resurss savu darbību pārcēla uz “.com” domēna zonu.

Eiropas Parlamenta vēlēšanu nodrošināšana Latvijā

Aizvadītajā gadā starp VDD prioritātēm konstitucionālās iekārtas aizsardzības jomā bija EP vēlēšanu sekmīgas norises Latvijā nodrošināšana. To īstenojot, dienests cieši sadarbojās ar pārējām valsts drošības iestādēm, tiesībsardzības iestādēm, kā arī citām vēlēšanu norises nodrošināšanā iesaistītajām valsts un pašvaldības institūcijām, apmainoties ar aktuālu informāciju par iespējamiem pārkāpumiem vai konstatētajām nepilnībām.

VDD kompetence vēlēšanu drošības jomā aptver gan ārvalstu radītu risku, gan iekšēju apdraudējumu brīvu un demokrātisku vēlēšanu norisei identificēšanu un mazināšanu. Balstoties citu valstu pieredzē, piemēram, ASV un Francijas, kur tika konstatētas Krievijas mērķtiecīgas darbības pret demokrātisku vēlēšanu procesu, dienests pievērsa uzmanību gan Krievijas informatīvās ietekmes aktivitātēm, gan, sadarbībā ar CERT.lv un pārējām valsts drošības iestādēm, arī kibernetikas jautājumiem.

VDD rīcībā esošā informācija neliecina, ka aizvadītajās EP vēlēšanās būtu notikuši tieši un sistemātiski ārvalstu centieni ietekmēt vēlēšanu norisi. Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu analīze liecina, ka vēlēšanu tematika tika pakārtota ilgstoši izplatītajiem vēstījumiem, tos pielāgojot auditorijai. Proti, latviešu valodas mediju auditorijai galvenais izplatītais vēstījums bija par EP vēlēšanu nenozīmīgumu un “tuvojošos ES sabrukumu”, cenšoties iesaistīties uz auditoriju, lai to atturētu no dalības vēlēšanās. Savukārt krievu valodas mediju auditorijai tika

skaidrots par vēlēšanu nozīmīgumu, aicinot doties nobalsot par tiem, kuri aizstāv Krievijas intereses, lai “ietekmētu procesu ES, kas var piespiest Latvijai novērst šeit valdošo rusofobiju”.

Vienlaikus VDD saņēma arī informāciju par iespējamiem ar vēlēšanu norisi saistītiem pārkāpumiem un prettiesisku vēlēšanu ietekmēšanu. Kopumā tika iegūta informācija jeb tā dēvētie “signāli” par 21 iespējamu pārkāpumu. Līdzīgi kā iepriekšējās vēlēšanās, arī EP vēlēšanās vairāk tika iegūta informācija tieši par iespējamiem pārkāpumiem vēlēšanu norisē. Par iespējamu prettiesisku vēlēšanu ietekmēšanu, tajā skaitā iespējamiem balsu pirkšanas gadījumiem, tika saņemti četri signāli. Savukārt par iespējamiem pārkāpumiem vēlēšanu norisē kopumā tika iegūti 17 signāli. Pārbaudot saņemto informāciju, netika konstatētas noziedzīgu nodarījumu pazīmes, bet par iespējamām nepilnībām tika informēti attiecīgie vēlēšanu iecirkņi un Centrālā vēlēšanu komisija.

VDD vērtējumā pēdējo gadu laikā ir ievērojami uzlabojusies sabiedrības izpratne par demokrātiskajiem procesiem, un t.s. balsu pārdošana vai pirkšana ar atsevišķiem izņēmumiem vairs netiek uzskatīta par pieņemamu. Būtiska loma bijusi arī VDD izvērstajiem preventīvajiem pasākumiem – pirms vēlēšanām, līdzīgi kā saistībā ar 13. Saeimas vēlēšanām, dienests piedalījās vēlēšanu komisiju informēšanā par aktuālajiem apdraudējumiem un pazīmēm, kas var liecināt par prettiesisku vēlēšanu ietekmēšanu.

Ekstrēmisms un radikālisms, paramilitāras organizācijas

Kopumā gan labēji, gan kreisi radikāli un ekstrēmisti orientētu organizāciju potenciālais apdraudējums aizvadītajā gadā Latvijā, līdzīgi kā iepriekš, saglabājās zems. Vairums šādi tendētu personu turpināja darboties autonomi vai veidot marginālas interešu grupas ar tuvākajiem domubiedriem, kam pārsvarā bija virtuāls raksturs – darbības pamatā izpaudās interneta vidē, personām apmainoties ar viedokļiem komunikācijas platformās (blogi, forumi, “Facebook” domubiedru grupas) vai interneta vidē izplatot naidīgus vēstījumus un komentārus, kas bija vērsti pret “globalizāciju”, “5G draudiem”, migrācijas procesiem, Latvijas integrāciju NATO un ES, atsevišķām etniskajām grupām vai rasēm, seksuālajām minoritātēm u.tml.

Tā kā ekstrēmisti noskaņotu personu viedokļi virknē jautājumu sakrīt ar Krievijas interesēm atbilstošiem vēstījumiem par Latviju, atsevišķi šādu personu organizētie publiskie pasākumi nonāca Krievijas informatīvo kanālu redzeslokā, kas marginālajām izpausmēm nodrošināja nepelnīti plašu ētera laiku. Jānorāda, ka arī citu Rietumvalstu pieredze liecina par Krievijas interesi atbalstīt vietējos ekstrēmistus (gan labēji, gan kreisi orientētus). Pirmkārt,

šādu personu, īpaši labējo ekstrēmistu, aktivitāte nodrošina Krievijas izplatītos vēstījumus ar “pierādījumiem”, piemēram, par Latvijā it kā valdošo “plašo neapmierinātību ar dalību ES” un “vēlmi no tās izstāties”. Otrkārt, šādu grupu darbība atbilst Krievijas mērķim šķelt un polarizēt vietējo sabiedrību, potenciāli izraisot protestus, vārdiskas un fiziskas konfrontācijas.

Vienlaikus arvien izteiktāk, īpaši labēji orientētu ekstrēmistu vidē, varēja novērot centienus veidot kontaktus ar līdzīgām organizācijām un to pārstāvjiem ārvalstīs (Rietumvalstīs, Ukrainā), tajā skaitā personām, kurām ir pieredze vardarbīgu protesta pasākumu organizēšanā. Šo kontaktu ietekmē personas arī Latvijā centās izvērst aktīvāku darbību jaunu atbalstītāju piesaistei. Diemžēl dienesta redzeslokā nonāca gadījumi, kad ekstrēmisma ideoloģijas uzrunāja tieši personas ar garīgās veselības traucējumiem. VDD vērtējumā tieši kontaktu veidošana un pieredzes apmaiņa ar radikāli un ekstrēmisti noskaņotiem subjektiem ārvalstīs, kā arī personu ar garīgās veselības traucējumiem pieslēšanās ekstrēmismam rada riskus, ka nākotnē ekstrēmisma radītais apdraudējums Latvijā varētu pieaugt.

INDIVIDUĀLA LABĒJĀ EKSTRĒMISMA PIEMĒRS

Aizvadītajā gadā VDD aizturēja personu, kura plānoja īstenot terora aktus izglītības iestādē un vairākās tirdzniecības vietās Jūrmalā. Aizturēšana notika vēl 2018. gada nogalē uzsākta kriminālprocesa ietvaros par iespējamu nacionālā naida un nesaticības izraisīšanu. Persona nonāca VDD redzeslokā, jo dažādās interneta vietnēs ilgstoši publicēja pret krievu un romu tautības Latvijas iedzīvotājiem vērstus komentārus, tajā skaitā aicinājumus iznīcināt minētās etniskās grupas.

Izmeklēšanas gaitā iegūtā informācija liecināja, ka persona sevi uzskatīja par norvēģu labējā ekstrēmista Andersa Bēringa-Breivīka ideju sekotāju un bija pilnībā pārņemta ar viņa personību, sekojot līdzī visai publiski pieejamajai informācijai par viņu. Personas datorā tika atrasti arī videomateriāli par A. Bēringa-Breivīka 2011. gadā organizēto sprādzienu Oslo un jauniešu masu slepkavību Ūtejas salā.

VDD konstatēja, ka, iedvesmojoties no A. Bēringa-Breivīka pastrādātajiem noziegumiem, persona bija uzsākusi mērķtiecīgu gatavošanos vardarbīgam uzbrukumam bērniem mazākumtautību skolā, kā arī plānoja veikt terora aktus vairākās tirdzniecības vietās. Savus plānus persona bija iecerējusi īstenot A. Bēringa-Breivīka dzimšanas dienā – 13. februārī.

Persona jau bija sākusi iegādāties nepieciešamos līdzekļus cilvēku iebiedēšanai un nogalināšanai, un tās plānos ietilpa arī sprādzienu organizēšana. Savlaicīgi veicot procesuālās darbības, VDD novērsa personas rūpīgi plānotās noziedzīgās darbības.

Ņemot vērā izmeklēšanas gaitā konstatēto, persona tika atzīta par aizdomās turēto noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā, par ko atbildība ir paredzēta Krimināllikuma 15. panta trešajā

Daļa no personas dzīvesvietā izņemtajiem ieročiem. Foto: VDD

daļā un 79.1 pantā (gatavošanās terorismam) un 78. panta otrajā daļā (par darbību, kas vērsta uz nacionālā naida vai nesaticības izraisīšanu). Tālākajā izmeklēšanā tika iegūta informācija, ka persona, iespējams, slimo ar garīgu slimību, un, personai veicot komplekso tiesu psihiatrisko un psiholoģisko ekspertīzi, tā tika atzīta par nepieskaitāmu darbību veikšanas brīdī. Ņemot vērā ekspertīzes atzinumu, VDD virzīja kriminālprocesa materiālus prokuratūrai, rosinot personai piemērot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli.

Aizvadītā gada nogalē tiesa personu atzina par vainīgu inkriminētajos noziegumos, vienlaikus saistībā ar nepieskaitāmību atbrīvojot no kriminālatbildības un piemērojot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli – ārstēšanu vispārēja tipa psihiatriskajā slimnīcā. Spriedums ir stājies spēkā un nav pārsūdzams.

VDD uzmanības lokā turpināja atrasties arī paramilitāras ievirzes organizācijas. Dienests ir konstatējis vairākas personas un organizācijas, kas pastiprināti interesējas un apgūst militārās iemaņas, piemēram, ieroču lietošanu un militāro taktiku. Šādas organizācijas var tikt izmantotas hibrīdkara operācijās, piemēram, izlūkošanā vai provokāciju veikšanā.

Latvijā joprojām ir aktīvas vairākas paramilitāras ievirzes organizācijas, piemēram, atsevišķas militārās simulācijas spēles (*airsoft*) pārstāvošas komandas joprojām turpināja apgūt specifiskas militārās taktikas iemaņas. Šo komandu pārstāvji ceļoja uz Krieviju un līdz ar to nonāca arī Krievijas valsts varas institūciju redzeslokā.

Страйкбольная игра «Сутки на броне» пройдет в Подмосковье 27–28 апреля

26 апреля 2019 в 16:04 | Обновлено 26 апреля 2019 в 16:13

Krievijas starptautiskās airsoft spēles "Karš: diennakts uz tankiem", kurās tiek izmantota smagā kara tehnika. Ekrānšāviņš no riamo.ru.

Tāpat jāizceļ prokremliskā motokluba *“Night Wolves MC”* darbība Latvijas teritorijā, kas aizvadītajā gadā joprojām vēlējās atjaunot motokluba Baltijas nodaļu. Daļa motokluba *“Night Wolves MC”* dalībnieku ir Krievijas specdienestu un citu spēka struktūru darbinieki. Motokluba biedri piedalījās arī Krimas anektēšanā. Pēc VDD iniciatīvas iekšlietu ministrs 2016. gadā iekļāva Krievijas pilsoni un motokluba *“Night Wolves MC”* vadītāju Igoru Lakatošu t.s. “melnajā sarakstā”. Pēc

vairākām pārsūdzībām I. Lakatošs ir vērsies Satversmes tiesā (ST). I. Lakatošs savu prasību pamato ar Satversmes 92. pantu. 2019. gada 17. decembrī ST ierosināja lietu saskaņā ar Imigrācijas likuma normām, kas nosaka kārtību, kādā pārsūdzams un pārskatāms lēmums par personas iekļaušanu to ārzemnieku sarakstā, kurām ieceļošana Latvijā aizliegta. Jāatzīmē, ka motokluba *“Night Wolves MC”* centrālā vadība Krievijā joprojām ir ieinteresēta uzturēt savu darbību Latvijā un atbalsta I. Lakatošu.

4. EKONOMISKĀ DROŠĪBA

Ekonomiskās suverenitātes aizsardzība, īpaši attiecībā uz VDD kompetencē esošajiem finanšu drošības jautājumiem, bija starp aizvadītā gada dienesta darba prioritātēm. Lai arī kopumā terorisma finansēšanas risku Latvijā dienests vērtē kā zemu, vadoties pēc “Moneyval” sniegtajām rekomendācijām, VDD sadarbībā ar Finanšu izlūkošanas dienestu un citām iesaistītajām institūcijām turpināja pilnveidot terorisma finansēšanas risku novēršanas sistēmu Latvijā, lai nepieļautu, ka nākotnē šie riski varētu pieaugt. Tāpat VDD uzmanība tika pievērsta proliferācijas novēršanai un Latvijai saistošo starptautisko sankciju režīma ievērošanai. Dienesta redzeslokā nonāca atsevišķi gadījumi par iespējamiem proliferācijas finansēšanas un sankciju pārkāpumiem, kuru izmeklēšana saglabās aktualitāti arī šogad.

Finanšu drošība

Turpinoties 2018. gadā aizsāktajai Latvijas politikai, kas paredz būtiski samazināt augsta riska kapitāla īpatsvaru Latvijas finanšu sistēmā, aizvadītajā gadā kopējais ārvalstu kapitāls Latvijas finanšu sistēmā turpināja sarukt. Šāda tendence tiek īstenota ar Latvijas komercbanku biznesa modeļa maiņu, pakāpeniski atbrīvojoties no augsta riska

Vienlaikus VDD turpināja ārvalstu investoru un patiesā labuma guvēju pārbaudes nacionālajai drošībai nozīmīgos darījumos, īpašu uzmanību pievēršot to atbilstībai sankciju režīmam un iespējamiem nelegāli iegūtu līdzekļu legalizēšanas riskiem.

Prioritāti VDD darbā ekonomiskās drošības nodrošināšanas jomā saglabāja Eiropas standarta dzelzceļa projekta “*Rail Baltica*” virzība, kas vērtējams kā pēdējo gadu laikā nozīmīgākais notikums tranzīta nozares attīstībā Latvijā. VDD iesaistījās arī risku izvērtēšanā saistībā ar OFAC⁵ sankciju potenciālo ietekmi uz Latvijas tranzīta nozari un ekonomisko drošību kopumā. Tāpat VDD dienaskārtībā bija arī Latvijas dabasgāzes tirgū un elektroenerģijas nozarē notiekošie procesi.

klientiem savā klientu portfelī, vienlaikus restrukturizējot komercdarbību un vēršot to uz vietējo un Eirozonas valstu klientu apkalpošanu. Minētais process VDD vērtējumā nākotnē mazinās ar finanšu reputāciju saistītos riskus un uzlabos Latvijas investīciju vides pievilcību ārvalstu investoriem.

⁵ OFAC – ASV Ārvalstu aktīvu kontroles birojs.

TERORISMA FINANSĒŠANAS UN PROLIFERĀCIJAS NOVĒRŠANAS SISTĒMAS ATTĪSTĪŠANA

VDD turpināja aktīvu sadarbību ar finanšu nozares uzraudzības un terorisma un proliferācijas novēršanas procesā iesaistītajām valsts institūcijām – Finanšu un kapitāla tirgus komisiju un Finanšu izlūkošanas dienestu. Turpinot 2018. gadā aizsākto darbu, VDD aktīvi iesaistījās Eiropas Padomes ekspertu komitejas “Moneyval” ziņojumā paredzēto rekomendāciju par terorisma finansēšanas novēršanu ieviešanas procesā:

- tika izpildīti visi Ministru kabineta 2018. gada 11. oktobra rīkojumā “Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai līdz 2019.gada 31.decembrim” VDD noteiktie uzdevumi;
- pildot minētos uzdevumus, VDD sniedza prezentācijas par terorisma finansēšanas novēršanu atbildīgajiem

finanšu nozares pārstāvjiem un to uzraudzībā iesaistītajām institūcijām (Finanšu un kapitāla tirgus komisija, Latvijas Banka, komercbankas u.c.);

- sadarbībā ar citām valsts institūcijām VDD izstrādāja Terorisma finansēšanas un proliferācijas novēršanas vadlīnijas, kā arī organizēja iesaistīto institūciju apmācības par terorisma finansēšanas un proliferācijas novēršanas jautājumiem un vadlīniju ieviešanu;
- sadarbībā ar citām valsts institūcijām VDD izstrādāja Terorisma finansēšanas novēršanas stratēģiju 2019.-2021. gadam;
- dienests arī attīstīja sadarbību ar visām terorisma finansēšanas un proliferācijas novēršanā iesaistītajām institūcijām, lai savlaicīgi identificētu iespējamus pārkāpumus šajā jomā.

Tāpat VDD aizvadītajā gadā turpināja veikt aktīvas pretizlūkošanas darbības, lai iegūtu apstiprinātu informāciju par potenciālo valsts finanšu sistēmas apdraudējumu no ārvalstīm. Dienests informācijai par finanšu sistēmu sekoja līdzīgi arī Latvijas informatīvajā telpā. Diemžēl arī aizvadītajā gadā dienesta redzeslokā nonāca atsevišķi gadījumi, kam bija potenciāls negatīvi ietekmēt finanšu sistēmu. Galvenokārt tie bija gadījumi, kad medijos un sociālajos tīklos tika izplatītas baumas par it kā gaidāmajām finansiālām problēmām.

Piemēram, aizvadītā gada nogalē Daugavpilī tika izplatīta nepatiesa informācija par AS “Swedbank” finanšu problēmām, kas rezultējās rindās pie bankomātiem, jo cilvēki šīs informācijas ietekmē mēģināja izņemt savu naudu. Tā kā šādām baumām ir potenciāls piesaistīt lasītāju uzmanību, informāciju par notiekošo pie bankomātiem nekritiski pārpublicēja dažādi vietējie mediji un t.s. sensāciju ziņu portāli, tādējādi tikai vairojot paniku. Jāatzīmē, ka sabiedrībā, ņemot vērā vēsturisko pieredzi, nav izveidojusies pietiekama noturība pret šādām manipulācijām ar mērķtiecīgi izplatītu nepatiesu informāciju par finanšu sistēmas stabilitāti, dodot potenciālu panikas raisīšanai.

Apzinoties minētos riskus, VDD vērtējumā turpmāk būtu jāpievērš lielāka vērība sabiedrības izglītošanai, lai apzināti nepatiesas informācija izplatīšana par finanšu sistēmas

stabilitāti nevarētu tikt izmantota, lai radītu kaitējumu finanšu nozarei un valsts interesēm kopumā, piemēram, no Latvijai naidīgu ārvalstu puses.

Фотофакт: горожане выстраиваются в очереди и снимают деньги в банкоматах Swedbank (ДОПОЛНЕНО) 102

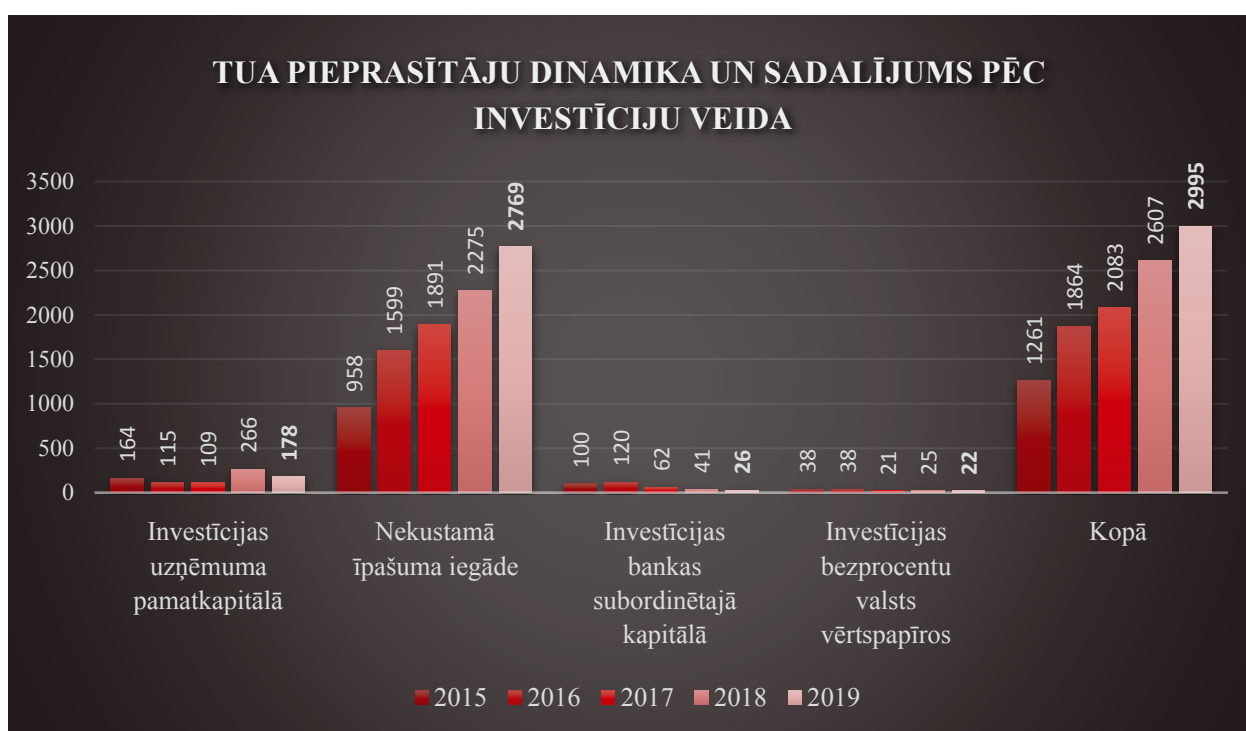
Attēlā: ekrānšāviņš no gorod.lv, kas viens no pirmajiem izplatīja informāciju par iedzīvotāju paniku pie bankomātiem.

Investoru pārbaudes

Viens no VDD īstenotiem pasākumiem ekonomiskās drošības jomā ir t.s. investoru pārbaudes – dienests vērtē investīciju potenciālos riskus un ietekmi uz nacionālās drošības interesēm. Pirmkārt, dienests veic to ārzemnieku pārbaudes, kuri Latvijā apmaiņā pret investīcijām vēlas saņemt termiņuzturēšanās atļauju (turpmāk – TUA), un sniedz atzinumu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei (PMLP). Otrkārt, dienests veic pasākumus, lai īstenotu normatīvajos aktos (piemēram, Nacionālās drošības likumā attiecībā uz nacionālai drošībai nozīmīgām komercsabiedrībām) noteikto funkciju – atzinuma sniegšanu par patiesā labuma guvējiem vai darījuma ietekmi uz nacionālo drošību.

Aizvadītajā gadā TUA pieprasīja kopumā 2995 personas, t.sk. bērni. Kā tika prognozēts iepriekš, turpināja pieaugt to pretendentu skaits, kuri TUA apmaiņā pret investīcijām

bija ieguvuši iepriekš un tagad to pieprasīja atkārtoti uz pieciem gadiem – atkārtoti pieprasījumi veidoja aptuveni 84% no pārbaudāmo personu kopskaita. Vienlaikus var prognozēt, ka turpmāk šādu pieprasījumu skaits stabilizēsies vai samazināsies, jo 2014. gads bija pēdējais, kad bija augsts pirmreizējo TUA apmaiņā pret investīcijām pieprasījumu skaits. Līdztekus iezīmējās tendence, ka personas, kuras pirms tam ieguvušas TUA apmaiņā pret investīcijām, pieprasa patstāvīgo uzturēšanās atļauju (turpmāk – PUA). Aizvadītajā gadā VDD pārbaudīja 525 šādas personas un viņu ģimenes locekļus. PUA iegūšana papildus citām priekšrocībām dod iespēju nemaksāt ikgadējo iemaksu 1000,00 eiro apmērā, kas jāveic TUA reģistrēšanai. Tāpat piecus gadus pēc PUA iegūšanas personām paveras iespēja pretendēt uz Latvijas pilsonību.

Pirmreizēji TUA apmaiņā pret investīcijām Latvijā vēlējās saņemt 466 personas. Lai arī kopumā vislielākā interese bija iegūt TUA, pamatojoties uz Latvijā veiktu nekustamā īpašuma iegādi, vērtējot pirmreizējos pieprasījumus, interese ir samazinājusies gandrīz uz pusi (aizvadītajā gadā tās bija 292 personas, ieskaitot ģimenes locekļus), salīdzinājumā

ar 2018. gadu (531 persona). Nākamā izplatītākā pozīcija pirmreizēju TUA apmaiņā pret investīcijām saņemšanai bija investīcijas uzņēmuma pamatkapitālā – 157 TUA. Savukārt interese pirmreizēju TUA saņemšanu par investīcijām bezprocentu valsts vērtspapīros un banku subordinētajā kapitālā bija neliela – attiecīgi 11 un 6 TUA.

Salīdzinot TUA pieprasītāju skaitu pēdējo piecu gadu periodā, vērojams, ka aizvadītajā gadā bijusi vismazākā interese kredītiestāžu subordinēto kapitālu ieguldījumā, kas skaidrojams ar norisēm finanšu sektorā, īpaši – kredītiestāžu pakāpenisku atteikšanos no subordinētā kapitāla piesaistes. Personas, kuras bija ieguldījušas naudas līdzekļus banku subordinētajā kapitālā, izvēlas iegādāties nekustamos īpašumus, mainot TUA pieprasīšanas pamatu. Tāpat mazinājusies jau tā nelielā interese par investīcijām bezprocentu valsts vērtspapīros. Līdz ar to var prognozēt, ka abas šīs pozīcijas ar laiku varētu zaudēt savu aktualitāti pilnībā.

TUA pretendentu sadalījuma pa valstīm dinamikā arī aizvadītajā gadā būtiskas izmaiņas nebija novērojamas. Arvien lielāko īpatsvaru pārbaudīto personu vidū saglabāja Krievijas pilsoņi (1962 jeb 65% no kopskaita), kam sekoja Ķīnas pilsoņi – 281 jeb 9%, Ukrainas pilsoņi – 153 jeb 5% un

Vjetnamas pilsoņi – 135 jeb 5%. Tāpat var atzīmēt, ka interese saņemt TUA apmaiņā pret investīcijām bija arī 81 personai no valstīm, kas iekļautas t.s. riska valstu sarakstā.⁶ Balstoties uz VDD rīcībā esošu informāciju, aizvadītajā gadā dienests rosināja TUA nepiešķirt septiņiem ārvalstniekiem. Tāpat, turpinot arī to ārvalstnieku, kuri TUA saņēmuši iepriekš un kuri veic tās ikgadējo reģistrāciju, atkārtotu izvērtēšanu, dienests rosināja piešķirt TUA anulēt septiņiem ārvalstniekiem. Vērtējot pēdējo piecu gadu posmu, aizvadītajā gadā VDD nepieciešamība rosināt PMLP atteikt vai anulēt personām TUA apmaiņā pret investīcijām šķietami samazinājās. Tomēr mehānismi, kas ieviesti sadarbībai ar PMLP, nodrošina, ka daļā gadījumu PMLP jau sākotnējā pārbaudē identificē riskus un TUA atsaka vai anulē, nepieprasot VDD atzinumu, kas ļauj secināt, ka riska personu kopskaitam TUA pretendentu vidū nav tendences būtiski samazināties.

Atteikuma vai anulēšanas nepieciešamību pamatā noteica VDD rīcībā esoša negatīva rakstura informācija un konstatētie riski Latvijas nacionālajai drošībai, kas savukārt ir tiesisks pamats ierobežot ārzemnieku atrašanos Latvijā, tajā skaitā arī liegt tiesības iegūt TUA. Visos gadījumos negatīva atzinuma pamatā bija konstatētie pretizlūkošanas riski – informācija, kas liecina, ka TUA pretendents tiek vai var tikt izmantots ārvalstu specdienestu aktivitātēs, kas vērstas pret Latvijas interesēm. Papildus tika konstatēti arī riski konstitucionālās iekārtas aizsardzībai un ekonomiskajai drošībai. Konstatētie riski konstitucionālās

iekārtas aizsardzībai, bija saistīti ar Krievijas ietekmes pasākumiem un īstenoto politiku t.s. tautiešu darbības jomā. Savukārt riski ekonomiskajai drošībai lielākoties bija saistīti ar aizdomām par iespējamu nelegālu finanšu līdzekļu legalizāciju, iegādājoties ekskluzīvus nekustamos īpašumus un veicot investīcijas uzņēmumu pamatkapitālos. Atsevišķos gadījumos tika konstatēts, ka ārvalstnieka mītnes valstī ir uzsākti kriminālprocesi par ekonomiskajiem noziegumiem, līdz ar to pastāvēja risks, ka interese par TUA iegūšanu Latvijā pamatojama ar centieniem izvairīties no procesuālām darbībām mītnes valstī.

⁶ Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi".

Tranzīts

VDD jau ilgstošā laika periodā ir informējis lēmumu pieņēmējus, ka līdzšinējā Latvijas tranzīta nozares – lielo ostu un dzelzceļa – pārlietu lielā atkarība no Krievijas izcelsmes kravām ir tuvredzīga un rada riskus laikā, kad Krievija vairākkārt ir deklarējusi mērķi pārvirzīt kravu plūsmu no Latvijas ostām uz savu transporta infrastruktūru. Aizvadītajā gadā skaidri turpinājās Krievijas energoresursu kravu samazinājuma tendence Latvijas tranzīta koridorā, taču atsevišķos tranzīta nozares segmentos joprojām netika izdarīti attiecīgie secinājumi un pieņemti atbilstošie lēmumi par līdzšinējā biznesa modeļa pārskatīšanu un resursu optimizāciju.

Apstākļos, kad turpināsies kravu apjoma samazinājums Latvijas tranzīta koridorā, VDD vērtējumā svarīgi ir nepieļaut atsevišķu tranzīta nozares uzņēmumu strauju vērtības kritumu vai pat bankrotu un tam sekojošu to privatizāciju, kā arī noteikta biznesa segmenta nonākšanu privāto uzņēmēju vai trešo valstu ietekmē.

VDD vērtējumā vienlaikus svarīgi ir attīstīt alternatīvas kravu tranzītam no Austrumiem, un viena no reālām alternatīvām ir projekta “*Rail Baltica*” ekonomiskā potenciāla izmantošana nākotnē. Šā projekta ne tikai ekonomiskās, bet arī ģeopolitiskās nozīmes viens no apliecinājumiem ir VDD veiktā mediju un sociālo tīklu monitoringa rezultāti, kas parāda, ka Krievija aizvadītajā gadā turpināja vērsties pret šo projektu, izplatot jau iepriekš zināmos tradicionālos vēstījumus, ka “*Rail Baltica*” tiekot būvēts militāriem mērķiem un “ir potenciāli vērst pret Krieviju”, kā arī

Foto: “*Rail Baltica*” publicitātes attēls

projektam neesot ekonomiskā pamatojuma un Baltijas valstis nespējot to uzturēt.

Aizvadītajā gadā VDD vairākkārt pievērsa lēmumu pieņēmēju uzmanību problēmām, kas rada būtiskus riskus šā projekta sekmīgai realizācijai. Lai gan “*Rail Baltica*” projekts aizvadītajā gadā lēnām ir virzījies uz priekšu, un atsevišķos nozīmīgos šā dzelzceļa projekta Latvijas posmos jau notiek projektēšana, tomēr projektā nav atrisinātas būtiskas tā pārvaldības problēmas, kas var radīt tālākus tā īstenošanas termiņu kavējumus. Tāpat pastāv risks, ka projekta atsevišķu elementu īstenošana vēl vairāk var sadārdzināt tā kopējās izmaksas.

Enerģētiskā drošība

Aizvadītajā gadā tika pabeigts būtisks darbs pie kopīga dabasgāzes tirgus izveides starp Baltijas valstīm (Latviju un Igauniju) un Somiju. Lietuva pagaidām formāli nav pievienojusies kopīgajam tirgum, taču faktiski ir tā dalībiece saistībā ar esošo piekļuvi iepriekš minēto valstu infrastruktūrai. Aizvadītā gada noslēgumā tika atklāts Igaunijas un Somijas dabasgāzes starpsavienojums “*Balticconnector*”, kas savienos Baltijas valsti un Somijas dabasgāzes pārvades sistēmas. Šā infrastruktūra jau šobrīd atļauj sašķidrināto dabasgāzi no Lietuvas Klaipēdas LNG termināļa caur Latviju un Igauniju piegādāt klientiem Somijā. Šim starpsavienojumam VDD vērtējumā ir būtiska nozīme nacionālās drošības interešu sekmēšanā un energoresursu piegādes dažādošanā, jo Latvijas dabasgāzes tirgū mazināsies atkarība no viena piegādātāja, palielināsies konkurence un iespējas dažādot piegādes avotus.

“*Balticconnector*” palielina arī Inčukalna pazemes gāzes krātuves (PGK) lomu reģionālajā dabasgāzes tirgū, jo arī Somijai tagad ir iespējas savam iekšējam patēriņam nepieciešamo dabasgāzi uzglabāt Inčukalna PGK. Aizvadītais

gads parādīja, ka interese no Latvijas kaimiņvalstīm par dabasgāzes uzglabāšanu Inčukalna PGK ir pietiekami augsta, jo pieprasījums pēc krātuves pārsniedza tās iespējas. VDD vērtējumā enerģētiskās drošības jomā Latvijai ir jāturpina Inčukalna PGK modernizācija, lai krātuve spētu nodrošināt stabilus dabasgāzes uzglabāšanas apjomus turpmākajos gados.

Nākamais būtiskais solis reģionālā dabasgāzes tirgus attīstībā būs Polijas un Lietuvas gāzesvadu starpsavienojuma “*GIPL*” izveide, ko plānots pabeigt nākamajā gadā. Šā infrastruktūra Baltijas valstīm dos piekļuvi ES dabasgāzes tīklam.

Minēto procesu kontekstā aizvien svarīgāks kļūst jautājums par turpmāko valsts lomu dabasgāzes pārvades sistēmas operatora AS “*Conexus Baltic Grid*” darbībā. Aizvadītajā gadā vairāki investori aktīvi izrādīja interesi par “*Conexus Baltic Grid*” akciju iegādi no pašreizējiem uzņēmuma akcionāriem “*Marguerite Gas I S.a.r.l.*” un “*Gazprom*”. VDD apkopoja informāciju par šiem investoriem un to mērķiem un informēja lēmumu pieņēmējus.

VDD vērtējumā Latvijai ir jāturpina strādāt arī pie elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanas, lai kompensētu iespējamo iztrūkumu. Jāņem vērā, ka aizvadītajā gadā Krievijas Kaļiņingradas apgabals īstenoja elektrotīklu desinhronizācijas testu, atslēdzoties no BRELL sistēmas, kam ir būtiska nozīme Latvijas

elektroenerģijas drošības jomā. Savukārt Baltijas valstis līdzīgu testu bija plānojušas, taču ir atlikušas uz nenoteiktu laiku. Krievijas veiktais tests apliecina, ka tā ir tehniski gatava pirmā atslēgties no BRELL, pirms Baltijas valstis ir integrējušās Eiropas enerģosistēmā un Latvija ir spējīga sevi nodrošināt ar elektroenerģiju.

Foto: VDD

5. PRETTERORISMS

Viens no galvenajiem draudiem Eiropas valstu drošībai joprojām ir terorisms. Kaut arī aizvadītajā gadā Eiropā nenotika liela mēroga terora akti, teroristu grupējumu *AlQaeda* (AQ) un *Daesh* sludinātā ideoloģija veicināja musulmaņu radikalizāciju un iedvesmoja Eiropā dzīvojošos islāmistus veikt vairākus maza mēroga vardarbīgus uzbrukumus, galvenokārt cilvēku masveida pulcēšanās vietās. Aizvadītajā gadā Eiropā pieauga labējo ekstrēmistu radītie terorisma draudi, kā rezultātā notika vairāki pret etniskajām minoritātēm vērsti uzbrukumi.

Latvijā pērn tika novērsti labējā ekstrēmista plānoti terora akti, tomēr kopumā terorisma draudu līmenis Latvijā joprojām saglabājās zems. Analizējot ārvalstu partneru dienestu pieredzi, VDD īstenoja pasākumus, lai iegūtu apsteidzošu informāciju par personu radikalizāciju un veiktu preventīvas darbības iespējamo draudu novēršanai. Vienlaikus

VDD turpināja sadarbību ar Nacionālā pretterorisma plānā iekļautajām institūcijām, pārskatot un aktualizējot Nacionālo pretterorisma plānu, kā arī attīstot institūciju gatavību veikt preventīvos un reaģēšanas pasākumus.

VDD turpināja mērķtiecīgu darbu ar kritiskās infrastruktūras un cilvēku masveida pulcēšanās objektiem, sniedzot rekomendācijas par veicamajiem darbiem drošības pasākumu pilnveidošanai. Papildus tika attīstīta arī starpinstitucionālā sadarbība un uzlaboti pretterorisma pasākumi dažādu liela mēroga publisko pasākumu norises laikā.

Viens no nozīmīgākajiem pasākumiem pretterorisma jomā bija ikgadējās VDD organizētās nacionāla līmeņa pretterorisma mācības “Pūlis 2019” ar pilna spēka izvērtēšanu, kurās tika izspēlēts terora akts ar transportlīdzekļa iebrukšanu pūlī.

Terorisma draudu tendences Eiropā

Vairākās Eiropas valstīs arī aizvadītajā gadā saglabājās augsti terorisma draudi. Eiropas valstīs islāmisti veica sešus maza mēroga uzbrukumus, bet divus terora aktus veica galēji labējie ekstrēmisti. Papildus tam Eiropas valstu atbildīgajām institūcijām izdevās novērst vēl vismaz 28 plānotus uzbrukumus.

Interneta pieaugošā loma radikalizācijas veicināšanā un terora aktu organizēšanai noderīgas informācijas izplatīšanā ir radījusi apstākļus, ka terorismam var pievērsties jebkuras Eiropas valsts, tajā skaitā arī Latvijas, iedzīvotāji. Kaut arī teroristisko grupējumu radīto propagandas materiālu apjoms ir samazinājies, tomēr Eiropā dzīvojošie islāmisti turpināja izmantot iepriekšējos gados radīto propagandu gan radikalizācijas veicināšanai un atbalstītāju vervēšanai, gan nepieciešamo praktisko padomu iegūšanai, lai veiktu uzbrukumus.

Bruņoto konfliktu teritorijās bāzētiem teroristu grupējumiem, piemēram, *Daesh*, šobrīd nav pietiekamu kaujas spēju, lai sagatavotu un iesūtītu Eiropā kaujiniekus plaša mēroga uzbrukumiem. *Daesh* iespējas plānot, sagatavot un veikt teroristu uzbrukumus īstermiņā ietekmēja arī tā ilggadējā līdera *Abu Bakr Al-Bagdadi* nāve. Tomēr Eiropā dzīvojošie *Daesh* atbalstītāji turpināja iedvesmoties no grupējuma ideoloģijas un iepriekš izplatītajiem propagandas materiāliem, kas veicināja viņu radikalizāciju un mudināja veikt vardarbīgus uzbrukumus.

Afganistānā turpināja bāzēties islāmistu teroristu grupējums *AQ*, kas savu kaujas spēju stiprināšanai attīstīja sadarbību ar vietējiem teroristu grupējumiem. *AQ* pēdējā gada laikā nebija pietiekamu kaujas spēju, lai veiktu uzbrukumus Eiropā. Tomēr Eiropas valstīs turpina atrasties *AQ* atbalstītāji, kas izmanto grupējuma propagandas materiālus radikalizācijai un praktisku iemaņu apgūšanai.

VDD bažas par Latvijas ekstrēmistu kontaktiem ar ārvalstu organizācijām saistītas ar apstākli, ka aizvadītajā

Terorisma draudu tendences Latvijā

Neskatoties uz to, ka VDD konstatēja atsevišķus riska faktorus, kas potenciāli var ietekmēt drošības situāciju nākotnē, tajā skaitā tika novērsti radikāli noskaņotas personas plānoti terora akti, kopumā Latvijā terorisma draudu līmenis aizvadītajā gadā saglabājās zems.

Nozīmīgākos riskus dienesta vērtējumā rada atsevišķu personu radikalizēšanās, kontaktu veidošana ar ekstrēmistisku un teroristisku organizāciju pārstāvjiem ārvalstīs, kā arī tie Latvijas musulmaņu kopienas locekļi, kuri iepriekš aizceļoja uz Sīriju/Irāku, pievienojoties teroristiskajam grupējumam *Daesh*.

gadā Eiropas valstīs galēji labējie ekstrēmisti veica divus terora aktus – attiecīgi Vācijā un Norvēģijā. Papildus tam labējie ekstrēmisti veica vēl divus politiski motivētus uzbrukumus, kurus atbildīgās institūcijas nekvalificēja kā terora aktus. Savukārt četri labējo ekstrēmistu plānoti teroristu uzbrukumī tika novērsti plānošanas stadijā. Šie Eiropas valstīs notikušie incidenti apliecina pēdējā gada laikā pieaugošo labējo ekstrēmistu radīto apdraudējumu.

Civiliedzīvotāji masveida pulcēšanās vietās (lielveikali, sabiedriskais transports un gājēju ielas) un tiesībsardzības iestāžu amatpersonas šobrīd ir divi galvenie islāmistu teroristu uzbrukuma mērķi. Savukārt labējie ekstrēmisti primāri vērsās pret dažādu etnisko minoritāšu pārstāvjiem.

Notikušajos terora aktos kā uzbrukuma ieročus teroristi izmantoja asus priekšmetus, šaujamo ieročus un pašdarinātas sprāgstierīces.

Līdzīgi kā iepriekš, Latvijas musulmaņu kopienas aktivitātēm bija izteikti iekšējs raksturs un tām nebija ietekmes uz drošības situāciju Latvijā. VDD nav konstatējusi radikalizācijas tendenču pieaugumu kopienā, kā arī nav iegūta informācija par musulmaņu iesaisti teroristiskās darbībās Latvijā. Tāpat VDD aizvadītajā gadā nekonstatēja jaunas tendences, kas varētu veicināt radikalizācijas procesu izplatību. Tomēr dienesta redzeslokā atradās atsevišķas personas, kuras izrādīja interesi par islāma radikālo interpretāciju. Šo personu interesi lielā mērā noteica kontakti starptautiskā vidē, kur viņi nonāca atsevišķu konservatīvu vai islāma radikālās interpretācijas atbalstītāju ietekmē.

Viena no galvenajām radikalizācijas riska grupām joprojām saglabājas tā saucamie jaunie musulmaņi jeb konvertīti. VDD veiktā informācijas analīze liecina, ka Latvijas musulmaņu kopienas lūgšanu namos sludinātā islāma interpretācija neveicina konvertītu radikalizāciju. To vairāk ietekmē personīgie un ārējās vides apstākļi, piemēram, nonākšana etnisko musulmaņu ietekmē, kuri pārstāv radikālo islāma interpretāciju, un uzticēšanās viņu sludinātajai mācībai. Vienlaikus jāatzīmē, ka VDD redzeslokā nonākušo musulmaņu, tostarp to, kuri ir pieņēmuši islāma radikālo interpretāciju, iespējamā iesaistīšanās vardarbīgās aktivitātēs Latvijā vai ārvalstīs šobrīd ir vērtējama kā zema.

Radikalizācijas novēršanas pasākumi

Starp dienesta prioritātēm pretterorisma jomā ir radikalizācijas novēršana. Tieši radikalizācija jeb vardarbību attaisnojošas ideoloģijas pieņemšana uzskatāma par terorisma galveno cēloni. Tādēļ, lai novērstu terorisma draudus pēc iespējas agrīnā stadijā, VDD veic to personu darbības izvērtēšanu, kuru uzvedībā identificētas radikalizācijas pazīmes.

Aizvadītajā gadā VDD vadītā Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome oficiāli apstiprināja tās pārraudzībā izveidoto starpinstitūciju darba grupu "Prevent", kuras uzdevums ir koordinēt radikalizācijas novēršanas pasākumus nacionālā līmenī. Pērn "Prevent" pastiprinātu uzmanību pievērta ieslodzīto un personu ar garīgās veselības problēmām radikalizācijas novēršanai.

"Prevent" sastāvā darbojas pārstāvji no valsts un pašvaldību institūcijām, kuru amatpersonas, veicot savus profesionālos ikdienas pienākumus, nonāk saskarē ar sabiedrības grupām, kas visvairāk pakļautas radikalizācijas riskiem.

Aizvadītajā gadā, ņemot vērā starptautisko pieredzi, VDD konsultēja nevalstisko organizāciju pārstāvjus par iespējamu sadarbību radikalizācijas novēršanas jomā.

Līdztekus starpinstitucionālai sadarbībai radikalizācijas novēršanā viens no "Prevent" galvenajiem darba virzieniem bija apmācību un semināru organizēšana. "Prevent"

Preventīvie pasākumi

Atbilstoši spēkā esošajam terorisma draudu līmenim un veiktajai risku analīzei VDD turpināja veikt virkni preventīvo pasākumu nolūkā nodrošināt efektīvu pretterorisma sistēmas darbību. Pirmkārt, tika attīstīti un pilnveidoti Latvijas pretterorisma sistēmā iesaistīto institūciju sadarbības un koordinācijas mehānismi, kā arī pārbaudītas reaģēšanas spējas. Otrkārt, VDD veica terorisma riska objektu apsekošanu, izstrādāja

VDD aizvadītajā gadā ieguva informāciju par pieaugošiem radikalizācijas riskiem personām ar garīgās veselības problēmām. Pastāv risks, ka šīs personas var iedvesmoties no dažādām vardarbību attaisnojošām ideoloģijām un iesaistīties arī konkrētu uzbrukumu plānošanā. Šajā ziņā uzskatāms ir pārskata trešajā daļā minētais gadījums, kad VDD aizturēja personu par gatavošanos terorismam. Dienesta redzeslokā ir nonākušas vēl vairākas citas personas ar garīgās veselības problēmām, kuras ir izrādījušas sākotnējās radikalizācijas pazīmes un izteikušas atbalstu atsevišķiem teroristiem vai teroristu grupējumiem.

izveidotās sadarbības ietvaros VDD amatpersonas sniedza prezentācijas par radikalizāciju vairāku valsts pārvaldes iestāžu amatpersonām. VDD piedalījās arī Valsts probācijas dienesta organizētajās apmācībās par radikalizācijas novēršanu.

Aizvadītajā gadā VDD izstrādāja arī informatīvo materiālu par radikalizāciju, kas pieejams dienesta mājaslapā.

rekomendācijas objektu fiziskās drošības pilnveidošanai, kā arī līdzdarbojās publisku pasākumu fiziskās drošības plānošanā un īstenošanā. Treškārt, dienests darba grupas "Prevent" ietvaros starpinstitūciju līmenī aktīvi koordinēja pasākumus radikalizācijas risku identificēšanai un novēršanai. Ceturtkārt, tika turpināta sprāgstvielu prekursoru kontaktpunkta, kurā ziņot par aizdomīgiem darījumiem, darbības nodrošināšana.

Sadarbība un preventīvo pasākumu un reaģēšanas spēju pilnveidošana

Aizvadītajā gadā VDD veica Nacionālā pretterorisma plāna pārskatīšanu un plāna satura pilnveidi, ņemot vērā aktuālās terorisma tendences Eiropā, dažādu tehnoloģiju attīstību, piemēram, bezpilota lidaparātu plašo pieejamību un to radītos potenciālos riskus. Būtiskas izmaiņas veiktas, nosakot institūciju rīcību īpaši augsta terorisma draudu līmeņa

gadījumā, proti, kad terora akts ir nenovēršams vai jau noticis. Plānā īpaša uzmanība pievērsta cilvēku masveida pulcēšanās vietu aizsardzības stiprināšanai, efektīvākai informācijas apmaiņai un ātrākai institūciju spējai reaģēt. Plāns tiek pārskatīts ne retāk kā reizi trijos gados, un iepriekšējo reizi tas tika darīts 2016. gadā.

PRETTERORISMA MĀCĪBAS

Viens no VDD organizētajiem pasākumiem, lai stiprinātu starpinstitūciju sadarbību un pilnveidotu reaģēšanas spējas pretterorisma jomā, ir ikgadējās nacionāla līmeņa pretterorisma

mācības. Aizvadītajā gadā VDD rīkoja mācības “Pūlis 2019”, kurās piedalījās vairāk nekā 300 dalībnieku. Mācību scenārijs paredzēja, ka noticis uzbrukums cilvēku masveida pulcēšanās vietā, izmantojot transportlīdzekli. To laikā tika īstenots plašs pretterorisma pasākumu kopums – apziņošana, ierašanās notikuma vietā, resursu koordinēšana, medicīniskās palīdzības sniegšana, glābšanas darbu veikšana, operatīvo un izmeklēšanas darbību veikšana, uzbrucēja neitralizēšana u.c. Tāpat mācībās tika pārbaudītas 2018. gadā VDD izstrādātās atbildīgo dienestu rīcības vadlīnijas gadījumam, ja noticis

teroristiska rakstura uzbrukums, kas paredz pirmo reaģētāju (Valsts policija, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, pašvaldības policija) sākotnēji veicamās darbības, informācijas apmaiņu un savstarpējo koordināciju notikuma vietā.

Savukārt aizvadītā gada nogalē VDD organizēja ikgadējās terorisma draudu līmeņa izsludināšanas un Nacionālā pretterorisma plāna ieviešanas “galda” mācības “Sarkanais kods 2019”. Mācību mērķis bija pārbaudīt pretterorisma sistēmā iesaistīto institūciju spēju reaģēt, pieaugot terorisma draudiem. Šo mācību galvenais uzdevums bija kopīgi ar institūcijām sagatavoties reaģēt atbilstoši aktualizētajai Nacionālā pretterorisma plāna redakcijai.

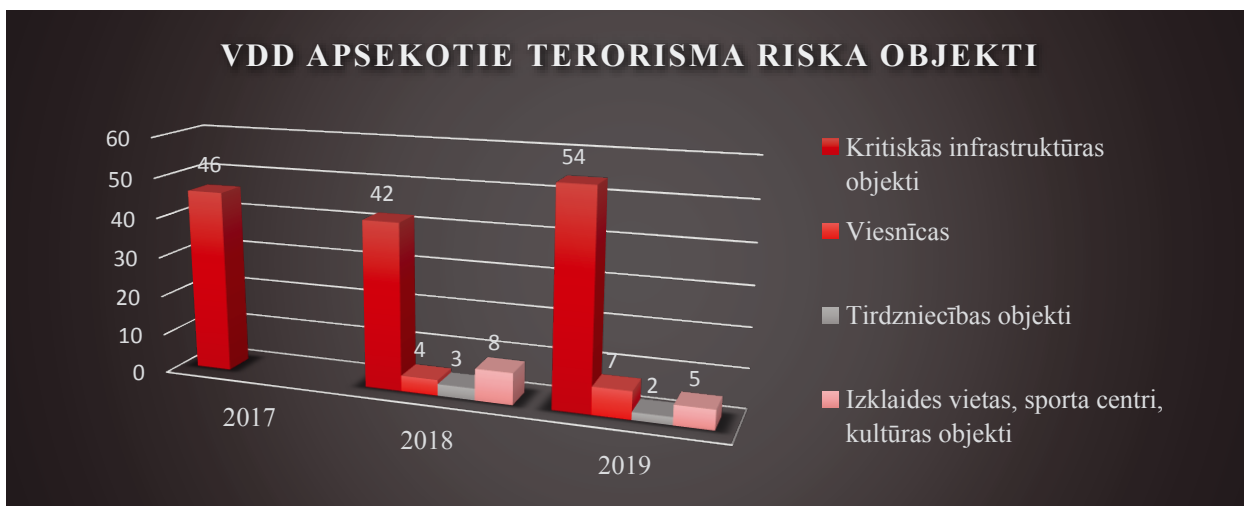
Attēli no VDD 2019. gada 30. maijā organizētajām pretterorisma mācībām “Pūlis 2019”. Foto: VDD

Darbs ar terorisma riska objektiem

VDD turpināja attīstīt sadarbību ar terorisma riska objektu (sabiedrībai un valstij nozīmīgiem kritiskās infrastruktūras objektiem un cilvēku masveida pulcēšanās vietām, piemēram, tirdzniecības centriem, kinoteātriem, izklaides vietām) īpašniekiem vai valdītājiem, kā arī publisku masu pasākumu (koncerti, maratoni, festivāli u.tml.) organizatoriem.

Aizvadītajā gadā dienests apsekoja 54 kritiskās infrastruktūras objektus, izvērtējot ieviestos preventīvos drošības

pasākumus un ārkārtas situāciju rīcības plānus. 27 gadījumos tika sniegtas rekomendācijas fiziskās drošības pasākumu pilnveidošanai, lai pēc iespējas novērstu potenciālu uzbrukumu radītos riskus. Tāpat tika veikts darbs ar personālu, kas strādā cilvēku masveida pulcēšanās vietās. Apsekojot 14 objektus, 11 gadījumos tika sniegtas rekomendācijas par rīcību apdraudējuma situācijās.

VDD līdzdarbojās masu pasākumu fiziskās drošības procedūru plānošanā un īstenošanā, cieši sadarbojoties ar citām institūcijām un pasākumu organizatoriem. Aizvadītajā gadā dienests piedalījās deviņu publisku masu pasākumu drošības nodrošināšanā, starp kuriem bija arī nacionāla mēroga Latvijas Simtgadei veltīti pasākumi gan Rīgā, gan valsts reģionos.

Kopumā pēdējo gadu pieredze VDD vērtējumā liecina, ka publisku masu pasākumu organizatoru izpratne par

nepieciešamību veikt savlaicīgu un mērķtiecīgu fiziskās drošības plānošanu ir augusi. Tomēr, lai veicinātu minimālo prasību harmonisku ievērošanu, normatīvajā regulējumā ir jāietver vienotas drošības prasības publisku masu pasākumu organizēšanai. Tādēļ aizvadītajā gadā VDD turpināja virzīt grozījumus publisku izklaides un svētku drošības likumā, lai paaugstinātu drošības prasības pasākumos, kuros pulcējas liels cilvēku skaits, t.i., virs 5 000.

Kontaktpunkts ziņošanai par sprāgstvielu prekursoriem

Ņemot vērā Eiropā arvien aktuālo tendenci, ka teroristiski tendētas personas pašrocīgi mēģina izgatavot spridzekļus, VDD turpināja nodrošināt kontaktpunkta ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem ar sprāgstvielu prekursoriem darbu. Kontaktpunkts primāri paredzēts komersantiem, kas izplata noteiktus prekursorus jeb vielas vai tās saturošus maisījumus, kas var tikt izmantoti sprāgstvielu izgatavošanai.

Aizvadītajā gadā kontaktpunktā netika saņemti ziņojumi par aizdomīgiem prekursoru pirkšanas mēģinājumiem. Jānorāda, ka arī citās ES dalībvalstīs saņemto ziņojumu skaits ir neliels.

Dienests apzināja tirdzniecības vietas, kur iespējams iegādāties sprāgstvielu prekursorus, aktualizējot informāciju par tām. Lai pilnveidotu prekursoru tirdzniecībā iesaistīto

Latvijas uzņēmumu pārstāvju spēju atpazīt aizdomīgu prekursoru pirkuma mēģinājumu, VDD lielākajiem Latvijas komersantiem organizēja izglītojošu semināru par prekursoru aprites drošības jautājumiem. Tā laikā tika sniegtas arī rekomendācijas, kā rīkoties, konstatējot sprāgstvielu prekursoru zādzību vai pazušanu. Papildus tika veikta informatīvā materiāla par sprāgstvielu prekursoriem un rīcības vadlīniju aktualizēšana, kas paredzēta prekursoru aprītē iesaistītajiem komersantiem.

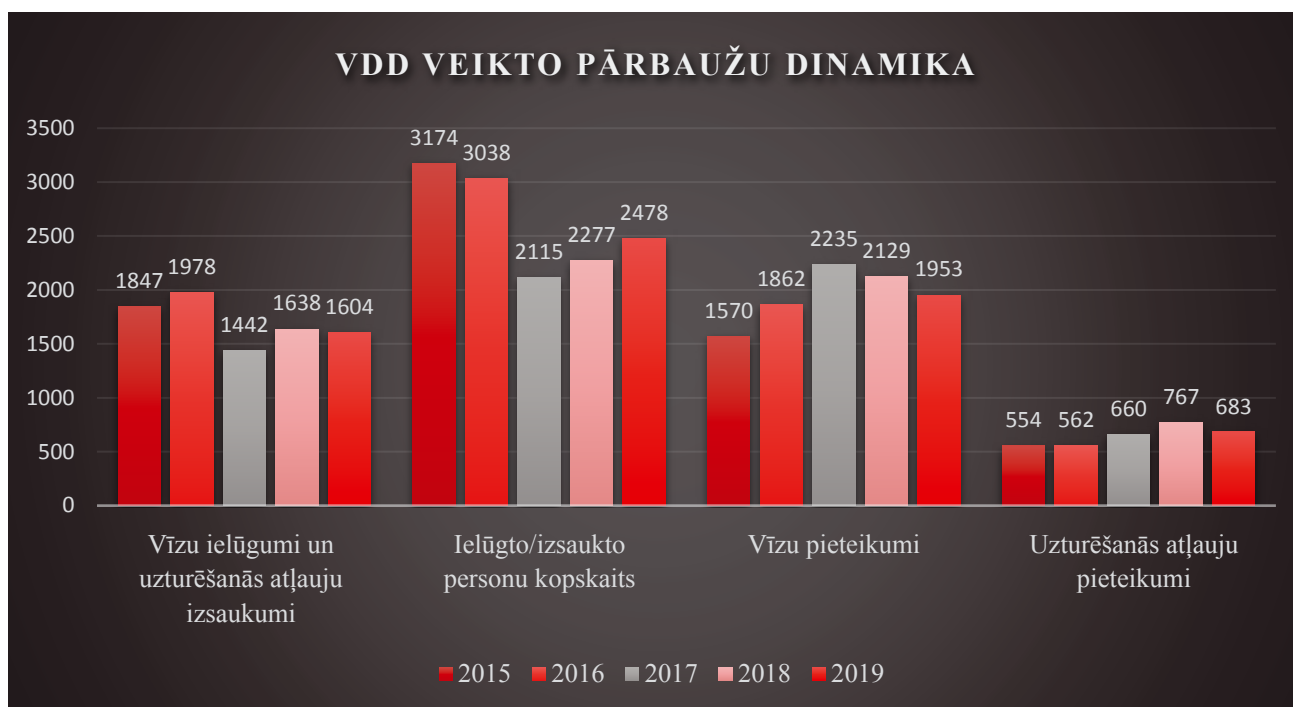

Ārvalstnieku iecelšanas kontrole

Terorisma risku novēršanā viens no būtiskiem pasākumiem ir ārvalstnieku iecelšanas kontrole. VDD veic ārvalstnieku, kuri Latvijā ieeļo no t. s. riska valstīm, pārbaudes.

Aizvadītajā gadā VDD pārbaudīja 1604 ielūgumu un izsaukumu pieteikumus kopumā par 2478 ārvalstniekiem.

Tāpat dienests veica 1953 vīzu pieteikumu un 683 uzturēšanās atļauju pieteikumu pārbaudi. Salīdzinājumā ar aizvadīto gadu, bija novērojams nebūtisks vīzu pieteikumu un uzturēšanās atļauju samazinājums. Savukārt pārbaudāmo personu kopskaits turpināja pieaugt, tomēr nesasniedzot 2015. gada intensitāti.

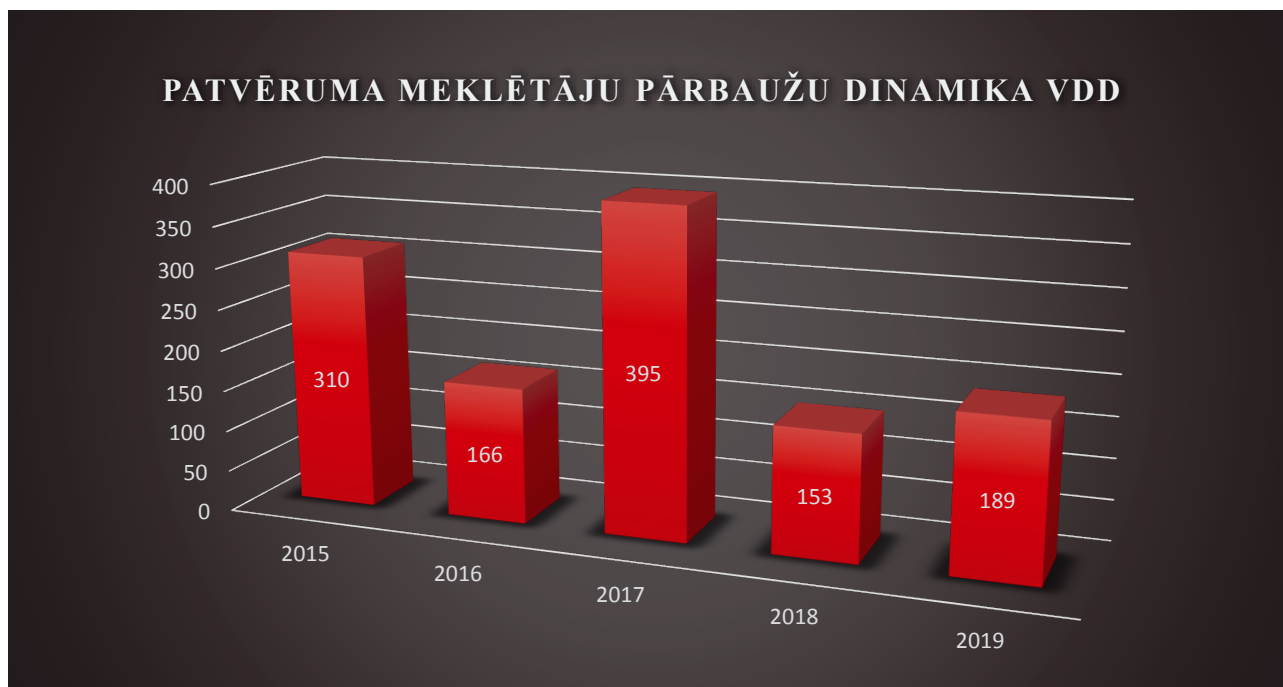
Tā kā vīza un uzturēšanās atļauja nodrošina iespēju personai brīvi pārvietoties Šengenas zonas valstīs, rūpīga šo personu pārbaude ir svarīgs priekšnoteikums ne tikai Latvijas, bet kopējās Eiropas drošības nodrošināšanai. Aizvadītajā gadā veikto pārbažu rezultātā 616 gadījumos VDD rosināja atteikt vīzas izsniegšanu, bet septiņos gadījumos – apstiprināt ar VDD specifiskiem norādījumiem. Savukārt no pārbaudītajiem uzturēšanās atļauju pieprasījumiem 161 gadījumā tika rosināts atteikums, bet 24 – apstiprināts ar papildu komentāriem.

Jāatzīmē, ka arī aizvadītajā gadā studiju iespējas Latvijas mācību iestādēs bija viens no galvenajiem iemesliem, kas ļāva Latvijā ieeļot personām no valstīm ar teroristu grupējumu paaugstinātu klātbūtni. VDD vērtējumā atsevišķas Latvijas izglītības iestādes, aizbildinoties ar peļņas gūšanas iespējām, nepietiekami kritiski izvērtēja

ārvalstu studentu pieteikumus, ko apliecina arī augstais uzturēšanās atļauju pieprasījumu atteikumu skaits šajā kategorijā. Tāpat dienests ir konstatējis arī atsevišķu tūroperoru nekritisku attieksmi, nodrošinot vīzu ielūgumus personām, kuru faktiskais mērķis ir nevis tūrisms, bet iespēja brīvi pārvietoties Šengenas zonas valstīs. Šāda augstākās izglītības iestāžu un tūroperoru rīcība veicina nelegālās imigrācijas riskus, kā arī risku, ka, uzdoties par studentiem, Latvijā var ieeļot radikāli noskaņotas personas. Turklāt gadījumos, kad persona tiek aizturēta kādā citā Eiropas valstī un uzsākta izraidīšanas procedūra, Latvijai ir nepieciešams segt ar izraidīšanu saistītos izdevumus. VDD vērtējumā šajā jomā nepieciešams ieviest stingrākus kontroles mehānismus, lai novērstu arī potenciālos reputācijas riskus gan attiecīgajām nozarēm, gan valstij kopumā.

Tāpat dienests turpināja veikt patvēruma meklētāju pieprasījumu padziļinātu izvērtēšanu. Šādu pārbaūžu mērķis ir novērst gadījumus, kad bēgļu plūsmu mēģinātu izmantot teroristiskās organizācijas, lai uz Eiropu nosūtītu potenciālos

teroristus. Aizvadītajā gadā tika pārbaudīti 189 patvēruma meklētāji. No valstīm ar paaugstinātu teroristisku grupējumu klātbūtni patvērumu Latvijā pieprasīja 49 personas. Sešos gadījumos VDD rosināja atteikt patvēruma piešķiršanu.

Gaisa kuģu pasažieru datu apstrāde

Viens no būtiskiem instrumentiem Eiropas kopējās drošības nodrošināšanai ir gaisa kuģu pasažieru datu apmaiņas mehānisma izveidošana. Aizvadītajā gadā VDD turpināja darbu pie Gaisa kuģu pasažieru datu reģistra (turpmāk – Reģistrs) attīstīšanas. Reģistrs ir valsts informācijas sistēma, kurā tiek uzkrāti no gaisa pārvadātājiem saņemtie pasažieru rezervācijas un reģistrācijas dati. Saskaņā ar Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likumu (turpmāk – likums) pasažieru datu apstrāde ir nepieciešama, lai, tos analizējot, būtu iespējams novērst un atklāt ar terorismu saistītus un citus smagus noziegumus, kā arī novērst apdraudējumus valsts drošībai.

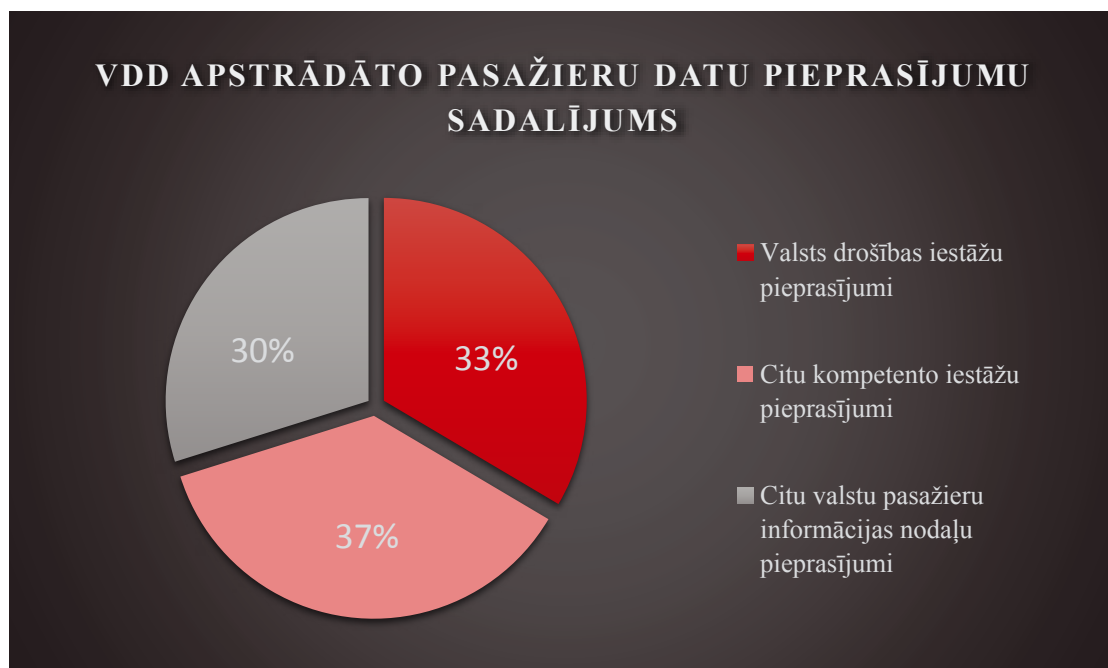
Balstoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2016/681, tika izstrādāti un pieņemti likuma grozījumi, kas deva iespēju VDD uzsākt automatizētu ES iekšējo lidojumu datu iekļaušanu Reģistrā. Līdz šim Reģistrā tika automatizēti uzkrāti un analizēti tikai ES ārējo lidojumu dati. Datus par

ES iekšējiem lidojumiem uzkrāj vairākums ES dalībvalstu ar mērķi sniegt informāciju kompetentajām iestādēm par organizētajā noziedzībā, smagu noziegumu pastrādāšanā un teroristisku aktivitāšu veikšanā iesaistītajām personām, to pārvietošanās maršrutiem un iespējamo atrašanās ne tikai ārpus ES teritorijas, bet arī ES teritorijā.

Lai nodrošinātu ES iekšējo lidojumu datu saņemšanu, tika turpināts darbs pie Reģistra kapacitātes celšanas, kā arī tika pilnveidots pasažieru datu apstrādes mehānisms. Tāpat tika uzsākta sadarbība ar vairākiem jauniem gaisa pārvadātājiem, kā arī turpināta sadarbība ar jau esošajiem, lai sāktu saņemt datus par ES iekšējiem lidojumiem, kā arī uzlabotu to sniegto ES ārējo datu kvalitāti. Savukārt, lai veicinātu izpratni par pasažieru datu pieprasīšanas kārtību un Reģistrā pieejamo datu izmantošanu, VDD turpināja rīkot seminārus kompetento iestāžu amatpersonām.

Aizvadītajā gadā VDD uzsāka pasažieru datu pieprasījumu apstrādi, kopumā apstrādājot 191 pieprasījumu. Pirmkārt, dienests veic sākotnējo pārbaudi par datu esamību (107), vēsturisko datu izsniegšanu un analīzi (50) un

saraksta ievietošanu sistēmā (34). Tā kā Reģistra attīstīšana tikai turpinās, prognozējams, ka nākotnē pieprasījumu skaits pieaugs.

KRIMINĀLLIETA

Nr. _____

Foto: VDD

6. PIRMSTIESAS IZMEKLĒŠANA

VDD ir vienīgā no trim Latvijas valsts drošības iestādēm, kam ir piešķirtas izmeklēšanas tiesības. Vienlaikus VDD izmeklēšanas jomā ir noteikta šaura, specifiska kompetence, kas aptver valsts drošības jomā izdarītus noziegumus – galvenokārt tādus, par kuriem atbildība paredzēta Krimināllikuma IX nodaļā (noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds), IX¹ nodaļā (noziegumi, kas saistīti ar terorismu) un X nodaļā (noziegumi pret valsti). Savukārt citu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu VDD veic vien gadījumos, kad kopumā tiek skartas valsts drošības intereses, nodarījums izdarīts valsts drošības iestādē vai tā izmeklēšanu uzdevis ģenerālprokurors.

Izmeklēšana nav tipiska valsts drošības iestāžu funkcija, jo to darbības pamatā ir apdraudējuma prognozēšana un novēršana – pret valsts drošības interesēm vērsto noziegumu smagums un raksturs nosaka nepieciešamību apdraudējumu mazināt, pirms nodarīts reāls kaitējums.

Aizvadītajā gadā dienests uzsāka 22 kriminālprocesus, savukārt vēl četri kriminālprocesi tika saņemti no citas izmeklēšanas iestādes atbilstoši piekritībai. Līdzīgi kā iepriekšējos periodos, galvenais pamats kriminālprocesu uzsākšanai bija VDD iegūtā informācija un fizisku vai juridisku personu iesniegumi. Savukārt 32 gadījumos dienests pieņēma lēmumu atteikt uzsākt kriminālprocesu, jo notikušajā netika konstatēts Kriminālprocesa likumā noteiktais pamats kriminālprocesa uzsākšanai.

Vērtējot pēdējo gadu laikā īstenoto virzību uz specializāciju, secināms, ka izdevies pietuvoties noteiktajam mērķim – teju 70 % no aizvadītā gada kriminālprocesiem tika uzsākti par noziegumiem, kas izdarīti tieši valsts drošības jomā, un arī pārējos gadījumos bija skartas valsts drošības intereses.

Jāatzīmē, ka gadījumos, kad dienests konstatē iespējamu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, informācija pēc piekritības tiek nosūtīta kompetentajai tiesībsardzības iestādei. Piemēram, pēdējo gadu laikā VDD ir izveidojusies cieša sadarbība ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju, kam dienests sniedz informāciju par iespējamiem korupcijas gadījumiem.

Specializācija attiecībā uz valsts drošības jomā izdarītajiem noziegumiem ir priekšnosacījums to savlaicīgai atklāšanai un efektīvai izmeklēšanai. Izmeklēšanas apjoma ziņā darbietilpīgākie arī aizvadītajā gadā bija kriminālprocesi spiegošanas lietās, lietās par palīdzības sniegšanu ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstās darbībās, lietās par prettiesisku dalību bruņotā konfliktā ārvalstī, kā arī lietās par sankciju režīma pārkāpšanu.

Kopumā aizvadītajā gadā VDD uz prokuratūru kriminālvajāšanai un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanai nosūtīja 15 kriminālprocesus, rosinot uzsākt kriminālvajāšanu vai noteikt medicīniska rakstura piespiedu līdzekli pret 20 personām, no kurām sešas nozieguma izdarīšanas brīdī bija valsts amatpersonas.

VDD KRIMINĀLPROCESU DINAMIKA

Starp kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocešiem trīs bija uzsākti 2019. gadā, pieci – 2018. gadā, četri – 2017. gadā, viens – 2016. gadā, bet divi – 2014. gadā. Starp šiem kriminālprocešiem var izcelt divus par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā Ukrainas austrumos, vienu – par spiegošanu, vienu – par starptautisko organizāciju noteikto sankciju pārkāpšanu, vienu – par gatavošanos terorismam, vienu – par tā dēvēto balsu pirkšanu 2017. gadā notikušo pašvaldības vēlēšanu laikā, vienu – par valsts noslēpuma izpaušanu, kā arī vienu – par PSRS kara noziegumu pret Latvijas Republiku un tās iedzīvotājiem

publisku slavināšanu, noliegšanu, attaisnošanu un rupju noniecināšanu.

Tāpat atzīmējams, ka aizvadītajā gadā VDD tika saņemti un izpildīti četri tiesiskās palīdzības lūgumi no ārvalstu tiesībsardzības iestādēm.

Uzsākot 2020. gadu, VDD lietvedībā bija 69 kriminālprocesi, tajā skaitā 17 kriminālprocesi, kas uzsākti vai pārņemti no citas izmeklēšanas iestādes 2019. gadā, seši uzsākti 2018. gadā, seši – 2017. gadā, pieci – 2016. gadā, seši – 2015. gadā. Pārējie kriminālprocesi sākti iepriekšējos gados.

VDD KRIMINĀLPROCESU SADALĪJUMS PĒC APDRAUDĒTAJĀM INTERESĒM

Foto: VDD

7. VALSTS AUGSTĀKO AMATPERSONU AIZSARDZĪBA

Viena no VDD atbildības jomām ir Latvijas valsts augstāko amatpersonu, kā arī augsta ranga ārvalstu viesu⁷ aizsardzība. Lai aizsargājamās amatpersonas pasargātu no dažādiem nevēlamiem incidentiem, VDD 2019. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, lielu uzmanību veltīja iespējamo risku savlaicīgai apzināšanai un novēršanai.

Arī aizvadītajā gadā VDD miesassargi ik dienas gādāja par Saeimas priekšsēdētājas un Ministru prezidenta⁸ drošību, lai valsts augstākās amatpersonas varētu netraucēti veikt savus darba pienākumus.

Līdztekus Saeimas priekšsēdētājas apsargāšanai ikdienā VDD darbinieki 2019. gadā gādāja par viņas drošību arī deviņu vizīšu laikā uz dažādiem Latvijas reģioniem, kā arī pavadīja Saeimas priekšsēdētāju desmit ārvalstu vizītēs.

Savukārt par Ministru prezidenta drošību VDD papildus gādāja, pavadot viņu 15 nacionāla mēroga vizītēs, kā arī 21 ārzemju vizītes laikā.

VDD ir atbildīgs arī par ārvalstu viesu drošību, un, salīdzinot ar 2018. gadu, aizvadītais gads šajā ziņā dienestam bija intensīvāks. Aizvadītajā gadā VDD nodrošināja 52 augsta ranga ārvalstu amatpersonu, tajā skaitā ārvalstu valdību vadītāju un starptautisko organizāciju vadības pārstāvju, aizsardzību viņu vizīšu laikā Latvijā. Atbilstoši apdraudējuma līmenim VDD nodrošināja ārvalstu viesu fizisko neaizskaramību ar miesassargu un transportlīdzekļu eskortu, pagaidu uzturēšanās vietu apsardzi, kā arī veica pasākumus, lai novērstu informācijas nesankcionētas ieguves iespēju.

⁷ VDD ir atbildīgs par ārvalstu un starptautisko organizāciju amatpersonu – valdību vadītāju, ārlietu ministru, tādu starptautisku organizāciju kā Apvienoto Nāciju Organizācija, Eiropas Padome, Eiropas Parlaments un Eiropas Komisija vadītāju – drošību viņu vizīšu laikā Latvijā.

⁸ Latvijas Valsts prezidenta, kā arī aizsargājamo ārvalstu militāro un starptautisko aizsardzības organizāciju amatpersonu apsardzi nodrošina Nacionālo bruņoto spēku Militārā policija.

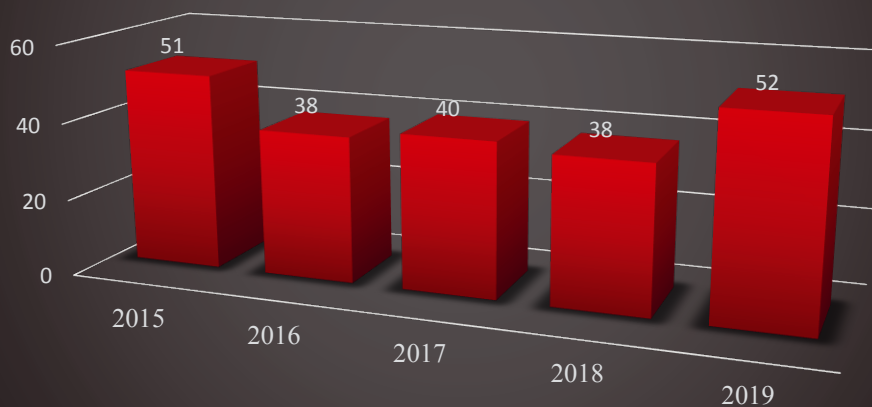
Vairākās Rietumeiropas valstīs izsludinātais augstais un paaugstinātais terorisma draudu līmenis pērn ietekmēja drošības pasākumu apjomu, kuri veicami augstam terorisma riskam pakļauto ārvalstu pārstāvju drošības garantēšanai.

Valsts augstākajām amatpersonām piedaloties publiskos pasākumos, VDD nodrošina ne vien aizsargājamo amatpersonu fizisko neaizskaramību, kā arī netraucētu un drošu pārvietošanos, bet ir atbildīgs arī par drošības pasākumu koordinēšanu visa pasākuma laikā. 2019. gadā Latvijā norisinājās arī mūsu valsts simtgadei veltīti pasākumi, kuros piedalījās gan valsts augstākās amatpersonas, gan ārvalstu viesi. Kopumā aizvadītajā gadā VDD bija atbildīgā institūcija par drošību 33 valsts un starptautiska mēroga pasākumos Latvijā, kuru laikā sekmīgi tika nodrošināta kā šo pasākumu drošība, tā aizsargājamo Latvijas amatpersonu un viņu uzaicināto viesu aizsardzība. Nepieciešamos drošības pasākumus VDD organizēja un īstenoja ciešā sadarbībā ar citām valsts un pašvaldību institūcijām.

Ar katru gadu pieaug citu valstu un starptautisko organizāciju pārstāvju vizīšu, kas norisinās Baltijas valstu kontekstā, skaits, tādēļ ārvalstu viesu drošības garantēšanā nepieciešama cieša sadarbība ar Lietuvas un Igaunijas partnerdienestiem. Minēto apstākļu dēļ reizi gadā norisinās sanāksme, kurā par valsts augstāko amatpersonu drošību atbildīgie VDD darbinieki tiek ar pārējo Baltijas valstu partnerdienestu pārstāvjiem, lai apspriestu aktuālos jautājumus par ārvalstu un starptautisko organizāciju pārstāvju drošības garantēšanu Baltijas valstu kontekstā.

Gada gaitā VDD pārstāvji, kuru pienākums ir nodrošināt valsts augstāko amatpersonu drošību, turpināja testēt un pilnveidot savas profesionālās iemaņas. Viena no šādām iespējām bija VDD pērn jau vienpadsmito gadu rīkotās sacensības *“Bearslayer”* (*“Lāčplēsis”*). Tajās piedalījās komandas no dažādām tiesībaizsardzības iestādēm, ar kurām VDD sadarbojas ikdienā, lai nodrošinātu aizsargājamo amatpersonu drošību nacionālu, kā arī starptautisku pasākumu laikā. Sacensībās piedalījās arī Lietuvas un Igaunijas partnerdienestu komandas.

ĀRVALSTU VALDĪBU UN STARPTAUTISKO ORGANIZĀCIJU PĀRSTĀVJU DROŠĪBAS GARANTĒŠANA VIZĪTĒS LATVIJĀ

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS

Krišjāņa Barona iela 99A, Rīga, LV-1012
Tālrunis 67208964, fakss 67273373, e-pasts: info@vdd.gov.lv
Tīmekļvietne: www.vdd.gov.lv, Twitter konts: @Valsts_drosiba

ISBN 978-9934-8830-2-6

9 789934 883026